

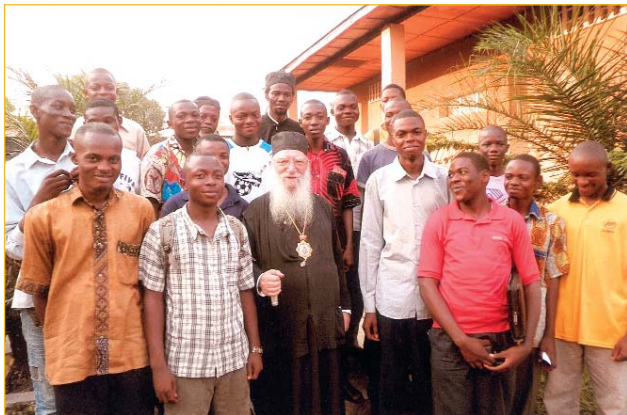
# Πάντα τὰ ἔθνη

A large group of African children, mostly girls, are gathered outdoors. Many of them are wearing bright pink t-shirts with a circular logo on the front. In the upper left, a priest in a dark cassock and a gold pectoral cross stands with his hands clasped. To the right, a woman in a vibrant, patterned blue and brown dress stands with her hands on her hips. The background shows a dirt path, trees, and a small building with a sign that says "BOY BOY".

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ  
ΕΤΟΣ ΚΘ' - ΤΕΥΧΟΣ 115  
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010



# ΡΕΠΟΡΤΑΖ από CONGO



**1** Χαρούμενα νειάτα. 17 απόφοιτοι του Λυκείου των εκπαιδευτηρίων «Lumière des Nations» της Kananga. Δέν είναι πολλοί. Δέν είναι λίγοι. Είναι όμως εκλεκτοί σέ ἦθος καί γνώσεις. Ἔγινε συνθήεια πλήεον, κάθε χρόνο νά ἐπιτυχάνουν στίς ἐξετάσεις γιά τό «Δίπλωμα του Κράτους» καί μάλιστα ὑψηλοβάθμιοι! Δοκιμάζουν χαρά πού φωτογραφίζονται μέ τόν «παππού» Ἐπίσκοπό τους. Νάχουν τήν εὐλογία του!



**2** Πολλά είναι τά παιδιά, πού κατηχοῦνται καί καλλιεργοῦν στήν Ὁρθόδοξη Χριστιανική τους πίστη, (350-400) καί δέν είναι ὅλα αὐτά! Οἱ μαθήτριες είναι ἄλλες τόσες, καί περισσότερες. Τό μέλλον τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας! Τίποτε δέν πάει χαμένο!



**3** «Ἡσαΐα χόρευε...». Ὁ διακεκριμένος καθηγητής τῶν Γαλλικῶν καθιερώνει τόν γάμο του μέ τήν σύζυγό του Ἑλένη, εὐθύς μετά τή βάπτισή τοῦ ἰδίου καί ὅλης τῆς οικογένειάς του (13 πρόσωπα!). Ὅλοι περιμέναμε αὐτή τήν ἔκβαση, μοιλονότι ὁ κ. καθηγητής ἦτο ἱεροκέρυξ καί μεγάλο στέλεχος προτεσταντικῆς ὁμολογίας «Ἰησοῦς Χριστός· ἡ θύρα». Καί τοῦτο, ἐπειδή ὁ Νεοφώτιστος ἦτο ἐξαιρετικά σοβαρός, λογικός, τίμιος κι ἀποφασιστικός· καί ἀφοσιωμένος ἐκπαιδευτικός στά ἐκπαιδευτήρια «Lumière des Nations» τῆς Kananga.

† ὁ Κ. Ἀ. Ἰγν.

Περί  
ἀλεκτοροφωνίας  
καί ἄλλων  
τινῶν φωνῶν  
ἐκ τῶν  
κυριονύμων  
ἀμπελώνων  
τῆς Ἀφρικῆς...

Ἐπισκόπου Γρηγορίου  
Μητροπολίτου Καμερούν

*Ἐπιστολή πρὸς συμπρεσβυτέρους,  
συνδιακόνους καὶ ἀδελφούς  
ἀγαπῶντας τὴν Ἐπιφάνειαν  
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

Ἐβαστοὶ συμπρεσβύτεροι, συνδιάκονοι καὶ ἀδελφοί,

Ἐδῶ, κοντὰ στὸν Ἰσημερινό, τὰ τροπικὰ βράδια εἶναι παράξενα... δέν εἶναι σάν τὰ βράδια τῆς πατρίδας μας. Σκοτεινιάζει ξαφνικά, σχεδόν ἀπροειδοποίητα, καὶ τὸ σκοτάδι εὐνοεῖ τὴν περισυλλογὴ καὶ τὴν προσευχή.

Οἱ ἀτέλειωτες νύκτες γίνονται ἐργαστήρια σκέψεων, ἀναθεωρήσεων, ἀποφάσεων καὶ ἐξομολογήσεων.

Πάντα δυσκολευόμουν νὰ ἐξομολογηθῶ ὄχι μόνον τὰ λάθη μου καὶ τίς ἀπερισκεψίες μου ἀλλὰ καὶ ὅ,τι μ' ἀπασχολοῦσε, τίς ἀγωνίες μου, τίς ἀπογοητεύσεις μου, τίς προσδοκίες μου, τίς σκέψεις μου γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν -κατὰ δύναμιν- προσπάθειά μας μέσα στό μοναδικό μυστήριο τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, τὰ προβλήματα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χώρου πού διαπίστωνα καὶ πού μέ βάραιναν, τὴν κάθε ἀποτυχία ἢ ἀστοχία μου πού αὔξανε τὸν ὄγκο αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

Κατὰ τὴν ταπεινὴ πορεία μου -ἐδῶ καὶ μιά πενταετία- στὴν Ἀφρικανικὴ Ἡπειρο καὶ ἰδιαίτερα στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ μέ κέντρο τὴ φιλόξενη χώρα τοῦ Καμερούν, ἀπεκόμισα πολλὰς ἐμπειρίες τίς ὁποῖες κατὰ καιροὺς ἔχω μοιρασεῖ μέ τοὺς ἀναγνώστες τῶν διαφόρων ἱεραποστολικῶν περιοδικῶν ἐκδόσεων καὶ τοὺς φίλους -σὲ διάφορες συνάξεις- τοῦ Ἀποστολικοῦ ἔργου, μὰ ἐκ τῶν πραγμάτων δέν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ καταγραφοῦν ὅλες οἱ ἐμπειρίες καὶ τὰ παθήματά μας.

Εὐλογητός ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν πού μᾶς ἐνισχύει μέ τὸν δικό Του τρόπο καὶ ἐλαφραίνει τὸν σταυρὸ μας. Διότι ἀδελφοί μου ἅγιοι, περὶ σταυροῦ πρόκειται.

Ἐνας σταυρός μέ δυσεύρετους Κυρηναίους στό



λιθόστρωτό του. Ἔνας σταυρός πού πάντα ἀναλογίζεσαι, «θά ἀντέξω στό ἐπόμενο βῆμα;», «ἄν πέσω τί θά γίνει;».

Θά τό περιέγραφα καί κάπως διαφορετικά γιά νά γίνω πιό κατανοητός.

Ἔχοντας τήν εὐθύνη μιᾶς ἱεραποστολικῆς Μητροπόλεως συνεχῶς εὐρίσκομαι ὑπό τό κράτος ἑνός «ἄγχους», ἄν μοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφρασις.

Ἔνα «ἄγχος» πού τό μοιράζομαι μέ τόν Πατριάρχη μου καί τοὺς συνεπισκόπους καί συμπρεσβυτέρους μου στήν Ἀφρική, θά τό χαρακτηρίζω ὡς τό «ἄγχος τοῦ σπορέως».

Θά καρποφορήσουν ἄραγε οἱ προσπάθειές μας; Ὁ σπόρος τῆς πίστεως πού σπείραμε, ἔπεσε σέ «ἀγαθή γῆ»;

Θά ὑπάρξει καρποφορία; Καί ἄν ὄχι, τί θά γίνει;

Κι ἄν καταπιγεῖ ἡ σπορά ἀπό τά «ζιζάνια»; Καί «τί θά κάνουμε μέ τά ζιζάνια;» -(διότι περὶ ἀνθρωπίνων ζιζανίων πρόκειται).

Δέν ἄγνοῶ ποτέ τήν παρουσία τοῦ «Μεγάλου Σπορέως» πού μέ πολλοὺς διακριτικούς καί θαυμαστοὺς τρόπους ἐπισημαίνει τή διαρκή Του παρουσία κοντά μας συνεχῶς, ἀλλή, ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία καί ἡ «μοναξιά μου» μέ καταβάλλει ἀρκετές φορές. Ἔτσι ὅταν βρίσκω τήν εὐκαιρία νά συναντήσω κάποιον συνεπισκοπό μου καί νά μοιραστῶ τίς ἀγωνίες μου καί τό «ἄγχη» μου τό θεωρῶ εὐλογία ἀπό τόν Θεό γιατί συναντῶ στά μάτια του, στά λόγια του, στόν τρόπο πού θ' ἀντέξει νά μ' ἀκούσει, τόν ἴδιο ἀγώνα, τήν ἴδια ἔνταση, τήν ἴδια «μοναξιά», τήν ἴδια ὑπομονή στό νά «βαστά-

ξουν τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας» καί τῆς ἀφρικανικῆς γῆς, διότι καί αὐτοί «ἐξῆλθαν τοῦ σπείραι τόν σπόρον».

Θά ἀποτελοῦσε ἓνα μοναδικό κεφάλαιο συμβουλευτικῆς καί ἱεραποστολικῆς ποιμαντικῆς ἄν κατέγραφα τίς συμβουλές τους καί τοὺς λόγους παρηγορίας τους, ἀλλή, θά σταθῶ σέ ἓναν ἀλλήλον παράγοντα πού θεωρῶ, ἐξίσου, σημαντικό νά μοιραστῶ μαζί σας μέσα ἀπό αὐτές τίς γραμμές· τόν παράγοντα τῆς κοινῆς «μοναξιάς τῶν Ὁρθοδόξων ἱεραποστολῶν», σήμερα.

Τί ἐννοῶ μέ τόν ὄρο αὐτόν;

Τῆ «μοναξιά» πού βιώνει ὁποῖος βρεθεῖ στήν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου.

Θά περιέγραφα τήν ἐμπειρία αὐτή ὡς κατάσταση μιᾶς διαρκοῦς αὐξανόμενης καί διογκούμενης «ἐκκληλίξεως» γιά τό μέγεθος τῆς παντοειδοῦς ἀδιαφορίας, ἐκ μέρους τῆς μεγαλιότερης μερίδας τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσώπων, προσωπικοτήτων, ὑπευθύνων, ταγῶν ἀλλή καί τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πού ἐπιεικῶς θά μπορούσαμε νά τό κατατάξουμε στήν ἄγνοια, στή μὴ καλλιέργεια τῆς πίστεως, ἀκόμα καί στήν ἔλλειψη τῆς πίστεως, ἢ στόν κόπο τῆς πίστεως. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ζωὴ τῆς πίστεως σέ ἓνα περιβάλλον ἀδιάφορο ὡς πρὸς τήν πίστη συσσωρεύει ἓνα μεγάλο καί δύσκολο ἐκφραζόμενο κόπο στοὺς ἐργάτας καί τιμητὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

Τόν Νοέμβριο τοῦ 2006 περίοδευα μέ τόν διευθυντή τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανοῦ Ἱεραποστολικοῦ Κέντρου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς -(O.C.M.C)- π. Μαρτίνο Ritsi τίς ἐνορίες τοῦ Β. Καμερούν ἐν καιρῶ βροχῶν καί καταιγίδων σέ μιὰ προσπάθεια νά χαρτογραφηθοῦν ἀπό κοντά τά ἰδιάζοντα προβλήματα τῆς ἱεραποστολῆς στήν περιοχή αὐτή.

Σέ μιὰ λειτουργικὴ σύναξη μέσα σέ μιὰ πλινθοκαλύβα πού χρησίμευε ὡς ἐκκλησία γιά μιὰ ἀπό τίς πολλῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητές μας -(ὁ π. Μαρτίνος δέν συμμετεῖχε στή Λειτουργία ὑπὸ τό βάρος μιᾶς ἐξανθητικῆς διάρροιας)- τὴν ὥρα τοῦ Κοινωνικοῦ ἄρχισε νά χτυπάει τό τὰμ-τὰμ καί ὄλο τό ἐκκλησιαστικὸ σκώθηκε ὄρθιο καί ἄρχισε νά ψάλλει στή γλώσσα τῶν Τιπουρί κάποιους στίχους ἀπό τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, νά χτυπᾷ τά χέρια του ρυθμικά καί νά χορεύει μέχρι νά τελειώσει καί ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν καί συνεχίστηκε γιά πολλὴ ὥρα μετὰ τῆ λήξη τῆς Εὐχαριστιακῆς Συνάξεως στο «προαύλιο» τοῦ «ναοῦ».



Όταν τελείωσαν οι χοροί και άφου χαιρετίσαμε τον κόσμο πήραμε με τα πόδια τον δρόμο της επιστροφής προς το ιεραποστολικό Κέντρο του Κατράνγκ. Κάποια στιγμή ο π. Μαρτίνος γύρισε και μου είπε φανερά συγκινημένος:

**«... οι άνθρωποι εδώ με τό τάν-τάμ, τους χορούς και τα ομαδικά ψαλλίσματά τους στη θεία Λειτουργία έχουν μιά ζωντάνια στον τρόπο που εκφράζουν την πίστη τους που κάνει τις δικές μας ένορίες στην Άμερική να μοιάζουν με συνάξεις πεθαμένων...».**

Ξαφνιάστηκα και μου πήρε χρόνο να νιώσω τη βαρύτητα των λόγων του, καθότι και εγώ προέρχομαι εκκλησιαστικώς από μιά παρόμοια κοινότητα που ποτέ δεν θά ήθελα να τη χαρακτηρίσει κάποιος με αυτόν τον τρόπο. Πίστευα ότι, κάθε τόπος, κάθε εκκλησιαστική κοινότητα έχει τα δικά της προσωπικά χαρακτηριστικά, άλλα στην Εύρωπη, άλλα στην Άσία, άλλα στην Άφρική.

Όμως κατάλαβα ότι τα λόγια αυτά δεν ήταν μιά άμεση κριτική των εκκλησιαστικών κοινοτήτων των προηγμένων χωρών όσο μιά διαπίστωση για την έλλειψη δυναμικότητας και ζωντάνιας στην πλειοψηφία αυτών των κοινοτήτων.

Είναι γεγονός ότι όλη η Άφρική διαλαλεί σε κάθε περίπτωση, σε κάθε ευκαιρία τη χαρά της που γνώρισε, που βρήκε επιτέλους τον Χριστό, που μοιράστηκε τον Χριστό με όλους έμας που τον γνωρίζουμε εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια και ποικιλοτρόπως –καθημερινά– Τον αρνούμεθα.

Σε κάθε πανηγύρι, σε κάθε έορτή, σε κάθε σύναξη, σε κάθε ευκαιρία τά αυτοσχέδια τραγούδια και οι χοροί



μιλάνε για τό γεγονός αυτό και όλοι μαζί χορεύουν τό γεγονός... ζούμε τη στιγμή της Γαλιλαίας.

Κάθε φορά που βρίσκομαι μπροστά σε τέτοια τραγούδια, χορούς και έκδηλώσεις θυμάμαι με συγκίνηση τις συμβουλές του μακαριστού Γέροντός μου που μάς συμβούλευε όλους: **«όταν κουράζεσθε να φέρνετε στον νοῦ σας τη στιγμή που συναντήσατε τον Κύριό μας και σᾶς προσκάλεσε να τον ακολουθήσετε... να θυμάστε την προσωπική σας Γαλιλαία...».**

Κάποτε στο τέλος μιάς τέτοιας έκδηλώσεως μετά από μιά εύχαριστιακή σύναξη σε μιά ένορία μας, μέσα στα τροπικά δάση, έφτασε η στιγμή της αναχωρήσεώς μου. Τότε ο Έφημέριος με παρεκάλεσε να παραμείνω δύο λεπτά ακόμη διότι ήθελαν να μου φέρουν ένα δώρο. Περίμενα...

Ήλθαν μετά από λίγο οι έπίτροποι της ένορίας μαζί με τον Έφημέριο κρατώντας ένα πετεινό πολύχρωμο και λεβεντόκορμο.

Βιάστηκα να τους εύχαριστήσω αλλά με διέκοψε εύγενικά ο Έφημέριος λέγοντας: **«Σκεφτήκαμε πολύ τί δώρο να σᾶς κάνουμε... Η φτώχεια μας δεν μάς επιτρέπει κάτι που να συμβαδίζει με τό εκκλησιαστικό σας αξίωμα και έτσι καταλήξαμε να σᾶς κάνουμε ένα συμβολικό δώρο. Διχαστήκαμε στην απόφασή μας αλλά τελικά, καταλήξαμε όλοι στο να σᾶς κάνουμε δώρο ένα μεγαλόσωμο πετεινό. Μήν μάς παρεξηγήσετε. Κρατήστε τον πετεινό και κάθε φορά που θά λαλεί να μάς θυμάστε. Να θυμάστε την ένορία μας και τό ότι πάντα σᾶς χρειαζόμαστε κοντά μας. Να τον ακούτε και να μήν επιτρέψετε στη λησμονιά να μάς αρνηθείτε...».**

Έμεινα έκπληκτος, συγκινημένος και άφωνος από την απλότητα και την εύαγγελική συμβολικότητα που επέλεξαν να δώσουν στο δώρο τους...

Θά ήθελα τον πετεινό αυτόν να τον έκανα δώρο σε όλους εσᾶς τους συμπρεσβυτέρους, συνδιακόνους και αδελφούς, εν Χριστώ Ίησοῦ... να σᾶς θυμίζει με τη φωνή του την προσπάθειά μας στα Έθνη, τά γνωρίζοντα **«θεούς άηλοτρύους»**, να σᾶς θυμίζει ότι, και εδώ στις έσχατιές της γῆς **«κηρύττεται Χριστός»** εν μέσω φοβερῆς έλλείψεως έργατών και άπεριγράπτων δυσκολιών. Καί αν αισθανθείτε, στο πρώτο ή στο δεύτερο λάλημα του ότι, με κάποιον τρόπο, μάς έχετε αρνηθεί, να προσευχηθείτε τουλάχιστον, για έμας...

Τόν άσπασμόν της πίστεως εις πάντας...

# Συνάντηση μέ τή «σημερινότητα»

Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

**Ε**ίναι υπέροχο νά μιλάς γιά τήν Ἀφρική (τό ἴδιο θά μπορούσα νά πῶ καί γιά πολλές ἄλλες περιοχές· ἀλλήλῃ ἡ Ἀφρική ἔχει κάτι ἔντονα ἐμβληματικό, κι ἔτσι ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ ἰδιότερη μνεία της). Εἶναι υπέροχο νά μιλάς γιά τήν Ἀφρική, διότι ἡ Ἀφρική εἶναι ὄχι ἕνας ἄλλος κόσμος, ἀλλήλῃ κυριολεκτικά ἕνας *ἄλλος* πλάνητης. Καί ἡ σχέση μέ τό *ἄλλο* βρίσκεται στήν καρδιά τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος.

Ὡστόσο, τό νά μιλάς γιά τήν Ἀφρική εἶναι καί ἐπικίνδυνο! Εἶναι ἐπικίνδυνο, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι μπορεῖ νά συμβάλλει στήν ταύτιση τῆς ἱεραποστολῆς μέ κάτι ἐξωτικό. Ἐάν ὅμως εἶναι κάτι ἐξωτικό, τότε εἶναι ἕνα εἶδος πολυτελείας - καί ἄρα κάτι μή ἀναγκαῖο! Ἐδῶ, λοιπόν, χρειάζεται νά στοχαστοῦμε τό ἀκριβῶς ἀντίθετο:

Ἡ ἱεραποστολή δέν εἶναι εἶδος πολυτελείας, ἀλλήλῃ ἀφορᾷ καθαυτό τό γεγονός τῆς Ἐκκλησίας - τό μεδούλι τῆς Ἐκκλησίας. Τό ὑλικό φτιαξίματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ κόσμος, ὅπως καί ἡ σάρκωση εἶναι ἑαυτός τοῦ Χριστοῦ. Δέν ὑπάρχει Χριστός πέρα καί ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἀντάμωμά του μέ τόν κόσμο! Τό ἄνοιγμα τοῦ Υἱοῦ στόν κόσμο *συνιστᾷ* τόν Χριστό. Ἐτσι, μιά Ἐκκλησία χωρίς ἄνοιγμα στόν κόσμο, χωρίς μαρτυρία στόν κόσμο, χωρίς ἀντάμωμα μέ τόν κόσμο καί -προσοχή!- χωρίς ἀναμέτρηση μέ τόν κόσμο, δέν εἶναι ἀπλῶς «κλειστή Ἐκκλησία». Εἶναι «ὄχι-Ἐκκλησία», κατά τόν ἴδιο τρόπο, κατά τόν ὅποιον, ἂν ἀφαιρεθεῖ ἡ σάρκωση ἀπό τόν Χριστό, δέν θά ἔχουμε «Χριστό μέν, ἀλλήλῃ ἄσαρκο», ἀλλήλῃ θά ἔχουμε ἕναν «ὄχι-Χριστό». Θυμηθεῖτε ὅτι στίς ἐπιστολές του ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης χαρακτηρίζει ἀντί-χριστο ὄχι αὐτόν πού γενικά ἀρνεῖται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλήλῃ τή σάρκωσή του (β' Ἰω.

7). Μιά Έκκλησία, λοιπόν, πού δέν βλέπει κ'άν τήν ανάγκη νά σαρκώνεται ἀδιάκοπα, ἢ πού θεωρεῖ ἐξωτική πολυτέλεια τή σάρκωσή της σέ κάθε ἐσχατιά τῆς ἀνθρώπινος ὕπαρξης, δέν εἶναι Έκκλησία τοῦ Χριστοῦ (ὅση «κανονικότητα» καί ἄν διαθέτει βάσει μιᾶς ἄπνοιας καί γραφειοκρατικῆς κατανόησης τοῦ κανονικοῦ δικαίου). Εἶναι ἐκκλησία ἀλληλουῦ...

~ Ἄν ἡ σάρκωση εἶναι ὄχι *μιά* ἀπό τίς δραστηριότητες τῆς Έκκλησίας, ἀλλῆ ὄρος τοῦ *φτιαξίματος* της, τότε σάρκωση εἶναι ἡ συνάντηση μέ ὅ,τι ἀπαρτίζει (ὄχι «μέ ὅ,τι ἀπαρτίζει») τό ἀνθρώπινο. Θά πρότεινα τόν νεολογισμό, ἡ συνάντηση μέ τή *σημερινότητα*. Νομίζω ὅτι ἡ ἔννοια τῆς *σημερινότητας* εἶναι σημαντική, διότι διασαφηνίζει καί τόν ἴδιο τόν ὄρο «σάρκωση». Ἡ σάρκωση συχνά νομίζεται ὅτι εἶναι ἀπλῶς ἡ μίξη μέ τόν κόσμο ἢ καί ἡ κολλάκευση τοῦ κόσμου. Ἄλλῃ αὐτό εἶναι λάθος, καί γι' αὐτό παραπάνω μίλησα καί γιά *ἀναμέτρηση* μέ τόν κόσμο. Ἡ σάρκωση πρέπει πάντα νά κατανοεῖται σέ σχέση μέ τήν ἀνάσταση: τή θανάτωση τοῦ θανάτου. Τή ρήξη, κοντολογίης, μέ τά στοιχεία τοῦ κόσμου πού ἀπανθρωπίζουν τόν ἄνθρωπο. Ἡ σάρκωση, λοιπόν, σημαίνει πρωτίστως τή *σημερινότητα* τῆς ἴδιας τῆς Έκκλησίας: Τό μήνυμά της, δηλαδή, γιά τή μέλλουσα Βασιλεία ὀφείλει νά εἶναι πραγματική πραγματικότητα μέσα σέ ὅ,τι συνιστᾷ τό ἀνθρώπινο ἐδῶ καί τώρα. Αὐτή ἡ διελλικυστίδα, ὅμως, (σάρκωση - ἀνάσταση), ἀπαιτεῖ στήν πράξη σπαζοκεφάλιασμα γιά τό ποῦ χρειάζονται οἱ συναντήσεις καί ποῦ οἱ ρήξεις.

~ Ἄν δέν νοιάζεται ἡ Έκκλησία γιά τή *σημερινότητα* μέ τήν παραπάνω ἔννοια, τότε ἡ

ἱεραποστολή εἴτε θά ἡσημονιέται ὀλότελα, εἴτε θά ἀσκεῖται ὡς πολιτισμικός ἡμπεριαλισμός. Αὐτά τά δύο φαίνονται ἀντίθετα μεταξύ τους. Τό ἓνα εἶναι ἀπουσία ἀπό τήν ἱστορία, τό ἄλλο εἶναι ἐπέλαση κατά τῆς ἱστορίας. Στήν πραγματικότητα, ὡστόσο, ἀμφότερα εἶναι ἐκφάνσεις τοῦ ἰδίου ὀλισθήματος: τοῦ νά νομίζει, δηλαδή, *μιά* τοπική ἐκκλησία, ὅτι ἡ πολιτισμική συνάφεια μέσα στήν ὁποία ἡ ἴδια σαρκώθηκε κάποτε, εἶναι τό τέρμα τῆς ἱστορίας. Κι ἔτσι νά συμπεραίνει, εἴτε ὅτι δέν χρειάζεται πλέον περαιτέρω μαρτυρία, εἴτε ὅτι τό μόνο πού ἔχει νά κάνει, εἶναι νά καθυποτάξει τοὺς ἄλλους καί νά τοὺς μεταβάλλει σέ ὅ,τι εἶναι πολιτισμικῶς ἡ ἴδια! Τή *σημερινότητα* μπορεῖ νά τήν προσπερνᾷ ἐπειδή τήν περιφρονεῖ. Αὐτό εἶναι *μιά* στάση προβληματική, ἀλλῃ πάντως ἀρκετά ξεκάθαρη. Τό μπερδεμα ἀνακύπτει ἀλλοῦ. Ὅταν δηλώνεις μέν ὅτι ὑπολήπτεσαι τή *σημερινότητα*, ἀλλῃ τήν ἀγκαλιάζεις πατερναλιστικά μέχρι σημείου νά τήν πνίξεις - χωρίς νά τήν ἀφουγκράζεσαι, δηλαδή.

Πρὶν ἀπό πολλὰ χρόνια συζητοῦσα μέ μία Γερμανίδα Ρωμαιοκαθολική θεολόγο, πού ἐνδιαφερόταν πολὺ γιά τήν Ὁρθόδοξη ἀντίληψη περί ἱεραποστολῆς. Θυμᾶμαι πού τῆς εἶχα ἀναφέρει (ὁμολογουμένως, μέ καμάρι) ὅτι ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι σεβόμαστε τήν πολιτισμική ἑτερότητα, ὅτι δεχόμαστε τίς γλώσσες τῶν διαφόρων λαῶν καί ὅτι μεταφράζουμε σ' αὐτές τά λειτουργικά κείμενα. Μέ κοίταξε, χαμογέλασε συγκαταβατικά καί προσγείωσε τόν κομπασμό μου μέ δύο λόγια, δείχνοντάς μου ὅτι ἡ *σημερινότητά* μου εἶχε μαρμαρώσει στή ρηματική ἐπικλήση τῶν ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου. «Τό θέμα δέν εἶναι» μοῦ εἶπε, «ἄν γίνονται δεκτές

οί γλώσσες τῶν λαῶν. Φυσικά καί γίνονται. Τό θέμα εἶναι ἄν ἐργαζόμεστε στό νά δοῦμε κατά πόσο οἱ Οὐπανισάδες [ιερά κείμενα τοῦ Ἰνδουισμού] ἀποτελοῦν ἕνα εἶδος “εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς” – ἄν δηλαδή μποροῦν νά προσεγγιστοῦν μέ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον ὁ Παῦλος προσέγγισε τούς βωμούς τοῦ ἀγνώστου θεοῦ στήν Ἀθήνα.

Νά προχωρήσουμε λίγο ἀκόμη; Τί σημαίνει, ἄραγε, γιά μιά τοπική Ἀφρικανική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, τό νά τούς ἔχουμε μεταφράσει στήν τοπική τους γλώσσα ἀτόφια τά λειτουργικά μας κείμενα; Ἐάν τά λειτουργικά μας κείμενα ὡς δημιουργίες ἐξέφρασαν ὑπέροχα τή συνάντηση εὐαγγελίου καί μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ, τί ἐκφράζει ἄραγε ἡ γλωσσική καί μόνο μετακόμισή τους στήν Ἀφρική; Εἴμαστε, ἄραγε, σέ θέση, νά διακρίνουμε στή λατρεία τό μόνιμο μεδούλι ἀπό τό συγκυριακό ἔνδυμα, ὥστε νά δυνηθεῖ ἡ ἀφρικανική Ὀρθοδοξία νά γράψει καί τά δικά της λειτουργικά κείμενα; Κι ἐπί πλείον: Ἐάν σκεφτοῦμε γιά ποιό λόγο ἡ Ἐκκλησία ἔφτιαξε τό εὐχέλαιο· γιατί υιοθέτησε τή χρήση λαδιοῦ. Ἡ ἀπάντηση μοιάζει προφανῆς στόν μεσογειακό πολιτισμό, ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε ἕνα σημαντικό στοιχεῖο τῆς διατροφῆς κι ἕνα σπουδαῖο γιατρικό (θυμηθεῖτε πῶς στήν Ἰλιάδα ὁ Ἀχιλλεὺς σταλιάζει λάδι στίς πληγές τοῦ Πατρόκλου, καί πῶς στό εὐαγγέλιο ὁ καλός Σαμαρείτης ἀλείφει μέ λάδι τίς πληγές τοῦ θύματος). Τό προσέλαβε καί τό ἀνανοηματοδότησε. Τί σημαίνει, λοιπόν, γιά μιά τοπική ἀφρικανική Ἐκκλησία, ἄν τυχόν τελεῖ τό εὐχέλαιο μέ ἕνα ὑλικό πού ποτέ δέν κατέβηκε σέ λαρύγγι Ἀφρικανοῦ καί ποτέ δέν ἄγγιξε πληγή του, ἀπλούστατα διότι ἐλαιόλαδο δέν ὑπάρχει στήν ἀφρικανική πραγματικότητα;

Αὐτό τό ζήτημα εἶναι ἐνδεικτικό τῆς σάρκωσης ὡς ζωοποίησης τοῦ κόσμου. Εἶπα, ὅμως, παραπάνω ὅτι ἡ σάρκωση ὀφείλει νά

τελεῖ σέ σχέση μέ τήν ἀνάσταση (δηλαδή ὄχι ἀπλῶς νά συναντιέται μέ τόν κόσμο, ἀλλή καί νά τόν κρίνει). Ἀλλήως, ἀντί νά θανατῶναι τόν θάνατο, θανατῶνεται ἀπό τόν θάνατο. Παράδειγμα, ὁ «βόρειος Ἰησοῦς» τόν ὁποῖο εἶχαν κατασκευάσει οἱ Γερμανοί ἔθνικιστές - ἕνας Ἰησοῦς πού ἔγινε τόσο ἄρειος, ὥστε νά ἔχει ἐξατμιστεῖ ἀπό πάνω του ἡ ἀγάπη καί νά ἔχει μείνει μόνο ὁ,τι ἀπεχθέστερο: ἡ λύσσα γιά ἰσχύ!

Χωρίς συνάντηση μέ τή σημερινότητα, ἡ ὁμολογουμένως πολυτίμη διάθεση γιά ἀποδοχή τῶν ποικίλων πολιτισμῶν μπορεῖ νά ἐγκλιωβιστεῖ σέ μιά φαντασίωση, ὅτι οἱ σημερινοί πολιτισμοί εἶναι ὅ,τι ἦταν πρὶν ἀπό αἰῶνες, πρὶν ἀπό τήν ὁσμωσὴ τους μέ τήν τεχνολογία, τή νεωτερικότητα, τόν κοινοβουλευτισμό κ.λπ. Ἐπί πλείον, ἡ ἀκαλλιέργητη πεποίθηση ὅτι οἱ πολιτισμοί εἶναι συμπαγεῖς οὐσίες, ἀδυνατεῖ νά δεῖ ὅτι ὅλοι οἱ πολιτισμοί εἶναι σύνθετα γεγονότα, εὐρισκόμενα σέ ἀδιάκοπη κίνηση. Μέσα σέ κάθε πολιτισμό ἀναπτύσσονται δυνάμεις πού ἐλευθερώνουν καί δυνάμεις πού σκληβώνουν. Φιλότιμος ἱεραπόστολος εἶναι ἐκεῖνος πού δέν θά μεταφέρει ἀπλῶς στήν Ἀφρική τή δυτική ἀντίθεση στήν κλειτοριδεκτομή, ἀλλὰ αὐτός πού θά ἀναζητήσει στήν ἀφρικανική ψυχή τήν ἀντίθεση πρὸς τήν κλειτοριδεκτομή. Ὁ φαντασιακός ἐγκλιωβισμός μας, λοιπόν, στό παρελθόν καί στίς γενικεύσεις, μπορεῖ νά μοιάζει ἀπλῶς μέ ἀγαθό ρομαντισμό, στήν πραγματικότητα ὅμως ἴσως νά ἀποτελεῖ ὀδυνηρὴ ἐκδήλωση ἀλαζονείας. Τῆς ἀλαζονείας αὐτοῦ πού ἀνενδοίαστα πιστεύει ὅτι ὁμφαλὸς τῆς γῆς εἶναι ἡ αὐλήτσα του.

Ἡ σεβαστική σπουδὴ εἶναι ἀπλῶς τό ὀφειλόμενο πρῶτο βῆμα, γιά νά ἀντιληφθοῦμε τή σημερινότητα. Ἀλλή, ἄν τή σπουδὴ τήν συκοφαντοῦμε ὡς ἐγκεφαλισμό, καί δέν τή βλέπουμε σάν προσευχητικό ἐργόχειρο, ἡ ἀλαζονεία μας θά συνεχίσει νά βασιλεύει.



# Τό αντίδωρο τοῦ Συριάκου

Βρισκόμασταν στή Βορειοδυτική Τανζανία καί συγκεκριμένα στήν ἐπαρχία Muleba, τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Μουάνζας. Τό πρόγραμμα τῆς ἡμέρας περιελάμβανε ἐπίσκεψη στό χωριό Kiteme, στήν Ὁρθόδοξη κοινότητα τῶν Ἁγίων Ραφαήλ, Νικολάου καί Εἰρήνης. Ἐκεῖ βρίσκεται ἕνας ὁμορφοκτισμένος ναός, ὅπου ἐπρόκειτο νά συναχθοῦν ὅσοι πιστοί εἶχαν τή δυνατότητα γιά νά συμμετέχουν σέ ἕνα κατηχητικό μάθημα.

Ἡ πρόσκληση πού τοὺς ἀπνύθινε ἡ Ἐκκλησία, διά τοῦ ἱερέα τους π. Ἰακώβου, συμπεριλάμβανε ὅλες τίς ἡλικίες. Μιά ἐνοριακή σύναξη, στήν ὁποία θά ἀφιέρωναν ὅλη τους τήν ἡμέρα, δεδομένου ἀφ' ἑνός ὅτι πολλοί ἀπ' αὐτούς χρειάζονταν πολύ περπάτημα καί χρόνο γιά νά φτάσουν στόν ναό καί νά ἐπιστρέψουν πίσω, καί ἐφ' ἑτέρου ὅτι τό μάθημα συνήθως διαρκεῖ 4 μέ 5 ὥρες, μέ ἕνα μικρό διάλειμμα ἐνδιάμεσα.

Φθάσαμε λοιπόν, μετά ἀπό μακρινό ταξίδι, κατά τίς 10 π.μ. καί βρήκαμε τοὺς ἀνθρώπους νά περιμένουν ὑπομονετικά. Ἡ ἀνταπόκρισή τους ἦταν ἱκανοποιητική. Ἡ ἐκκλησία γέμισε καί, καθισμένοι στό δάπεδο τοῦ ναοῦ πάνω σέ στρωμένο χορτάρι, τό ἴδιο ὑπομονετικά παρακολούθησαν τό μάθημα, ἀλλήλα καί συμμετεῖχαν σ' αὐτό μέ τίς ἐρωτήσεις καί τά σχόλιά τους.

Ὅταν τό ἀπόγευμα ἡ σύναξη τελείωσε καί ἦρθε ἡ ὥρα τῆς ἐπιστροφῆς, κάποιοι ἄνθρωποι –ὅσοι χωροῦσαν– ζήτησαν νά τοὺς διευκολύνουμε, μεταφέροντάς τους μέ τό αὐτοκίνητο, μέχρι ἕνα σημεῖο πιο κοντινό στό σπίτι τους. Ἀνάμεσά τους καί ἕνα μικρό ἀγόρι 8-9 χρόνων.

Θελήσαμε νά τοῦ προσφέρουμε ἕνα πακέτο ψωμί τοῦ τόστ, πού ὑπῆρχε στό αὐτοκίνητο, ὅταν ἐκπληκτοί ἀντιληφθήκαμε τό ἀγόρι νά βγάξει ἀπό τίς τσέπες τοῦ παντελονιοῦ του, ἕνα-ἕνα, μικρά



Ὁ ναός τῶν ἁγ. Ραφαήλ, Νικολάου καί Εἰρήνης, στήν ἐπαρχία Muleba τῆς Βορειοδυτικῆς Τανζανίας.

## Τό αντίδωρο του Συριάκου

μάνγκο (στό μέγεθος μικρού άχλαδιού) και νά μās ανταποδίδει τό δώρο. “Έξι μικρά φρούτα μάνγκο βρέθηκαν στά χέρια μας από τά χεράκια του μικρού Συριάκου, ὅπως μās εἶπε ὅτι ὀνομάζεται – προφανῶς από λαθεμένη (“Ciriakos”) μεταγραφή του “Κυριάκος”.

Ἄκολούθησε και δεύτερη ἐκπληξη ὅταν, βγαίνοντας από τό αὐτοκίνητο στό σημεῖο πού ἤθελε νά τόν ἀφήσουμε, εἶδαμε νά ἀποκαλύπτονται ἄλλα

δύο μάνγκο μέσα ἀπό τίς τσέπες του και νά μās προσφέρονται.

Εἶχε ἔρθει μόνος ἀπό μακριά, εἶχε παραμείνει στή σύναξη μέχρι τέλους, και τά μάνγκο στίς τσέπες ἦταν τό γεῦμα τῆς ἡμέρας πού δέν εἶχε προλάβει νά καταναλώσει...

Προτίμησε νά τά χαρίσει γιά νά εὐχαριστήσῃ...

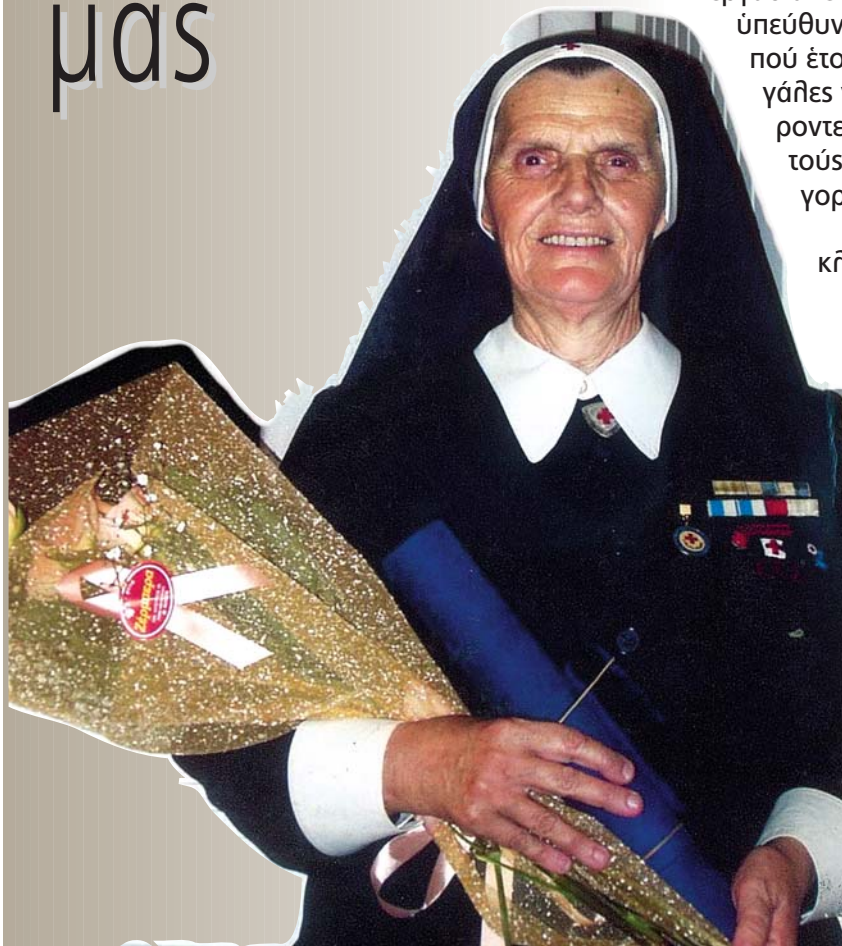
*Αὐγουστος 2010  
Περινγητής*



*Στήν εἴσοδο του Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Νικολάου, στό Mugorogoro τῆς ἐπαρχίας Karague στή Βορειοδυτική Τανζανία.*



# ‘Η μαμά- Κατερίνα τῆς καρδιάς μας



Πῶς ν’ ἀρχίσω καί τί νά πῶ γιά τήν Κατερίνα μας; Γνωριστήκαμε στό παρθενικό μας ταξίδι στή Μπουκόμπα τῆς Δυτικῆς Τανζανίας τό 2001. Μᾶς ἔνωσαν ἡ ἀγνοια τῶν κινδύνων, ἡ ἀγώνια γιά τό ἀγνωστο καί ἀπρόσμενο τῆς Ἀφρικῆς, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τό περιβάλλον μας, ἀλλῆλα κυρίως ὁ κοινός στόχος καί οἱ εὐχές τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτη Μουάνζα (τότε Ἐπισκόπου Μπουκόμπα).

Στό ξεκίνημα μιᾶς ἱεραποστολικῆς προσπάθειας –στήν πρώτη γραμμῆ τῆς «μάχης»– ἡ συμπαράσταση φίλων καί ἀδελφῶν γίνεται θέμα προσευχῆς, γιατί θεωρεῖται πολὺ ἀναγκαῖα ἡ παρουσία τους. Καί ὁ Παράκλητος παρακαλεῖ τίς καρδιές τῶν ἀγωνιζομένων, ἀποστέλλοντας ἀδελφούς εἰς «παρηγορίαν» (Κολλασ. 4,11).

Ἦξερα ὅτι ἦταν ἔμπειρη ἀδελφή τοῦ Σώματος Ἐθελοντῶν Ἀδελφῶν τοῦ Τμήματος Ε.Ε.Σ. Πειραιᾶ, μέ τόν βαθμό Προϊσταμένης Α΄. Ἡ ἐθελοντική της ἐργασία ἐκεῖ ἀρχίζει τό 1985, γιά νά γίνει μετὰ ὑπεύθυνα τῶν ὁμάδων Ἐθελοντῶν. Ἦταν αὐτή πού ἐτοίμαζε (μέ τήν ὁμάδα της) δέματα στίς μεγάλες γιορτές γιά τοὺς ἐγκαταλειμμένους γέροντες, πού τοὺς ἐπισκεπτόταν, τοὺς ἔπλενε, τοὺς καθάριζε, τοὺς συντρόφευε, τοὺς παρηγοροῦσε.

Στίς κατασκνώσεις τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας ἦταν πάντα παρούσα.

Ἦξερα ἀκόμη ὅτι εἶχε πάρει μέρος σέ ἀποστολές στό Μαυροβούνιο καί στοὺς σεισμούς τῆς Τουρκίας. Ταξίδεψε ἑπτὰ φορές περίπου στήν Ἀλβανία, γιά νά συμπαρασταθεῖ στό τιτάνιο ἔργο τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου.

Ὅμως ἡ Ἀφρική τήν κέρδισε... Ἀπό τό πρῶτο κιόλας ταξίδι δήλωσε, πῶς δέν θά ξεχάσει, δέν θά ἐγκαταλείψει τόν πονεμένο αὐτό λαό. Καί δέν ἀθέτησε τήν υπόσχεσή της. Ταξίδεψε περίπου δεκαπέντε φορές ἔκτοτε καί μέ τή συνδρομῆ τοῦ ἱεραποστολικοῦ Κέντρου «Πορευθέντες». Κάθε ταξίδι, πού τό θεωροῦσε ἱερό διακόνημα καί εὐλογία, ἦταν γεμάτο ἀγάπη, δράση, αὐτοθυσία.

Συμμετεῖχε σέ πολλὰ σεμινάρια



γυναικών της εκεί Έκκλησίας, μιλώντας τους για πρώτες βοήθειες και για μεθόδους και κανόνες υγιεινής. Πράγμα ιδιαίτερα δύσκολο σέ τόπους πού δέν υπάρχει νερό. Εύρισκε, όμως, τρόπους νά μετατρέπει ὄ,τι εἶχε διδαχθεῖ ἐδῶ στήν Ἑλλάδα, σέ συνθήκες Ἀφρικής.

Πῆρε πολλές

φορές μέρος σέ ἐξορμήσεις γιατρῶν στήν ὑπαιθρο, κάτω ἀπό ἀντίξοες συνθήκες διαβίωσης καί δούλεψε ἀρκετές φορές στό νοσοκομεῖο τῆς Μητρόπολης, στήν Μπουκόμπα, πού χτίστηκε μέ δαπάνες καί ἐπίβλεψη γιατρῶν τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» Ἀθηνῶν.

Δέν τή φόβιζε τίποτε. «Ὅλα γιά τή δόξα τοῦ Θεοῦ», ψιθύριζε. "Bwana Hurumia" (Κύριε ἐλέησον) μουρμούριζε, ὅταν τό τζιπ αἰωρεῖτο κυριολεκτικά πάνω ἀπό τόν γκρεμό. Τό χιοῦμορ της, τά γέλια της ἀστείρευτα, πηγαῖα, βάλισαμο στίς πιό δύσκολες στιγμές τῆς διαδρομῆς.

Ἀλλά καί ἡ Ἱερά Μητρόπολη Οὐγκάντας εἶχε δεχθεῖ τίς ὑπηρεσίες της στήν κλινική, στά σχολεῖα τῆς ἐκεῖ Έκκλησίας ἢ βαπτίζοντας ὄρφανά καί βοηθώντας τραυματισμένους καί ἀναπήρους.

Εἶχε εὐρύτατο κύκλιο φίλων στόν Πειραιά πού τῆς ἐμπιστεύονταν ἀρκετά χρηματικά ποσά. Ἔτσι σέ πολλές ἐνορίες μετά τή θεία Λειτουργία τῆς Κυριακῆς παρετίθεντο γεύματα στούς στερημένους ἀδελφούς μας, πού πλουσιοπάροχα εἶχε προσφέρει μέ ιδιαίτερη φροντίδα. Στά κρατικά ἴδρύματα τῆς Μπουκόμπα προμήθευε τρόφιμα καί ἀναπηρικά καροτσάκια ἢ πατερίτσες σέ ἀναπήρους.

Οἱ γνώσεις της σέ θέματα υγείας ἦταν τόσες, ὥστε αἰσθανόμαστε ἀσφαλῆς ὅταν εἴμαστε μαζί της. Εἶχε πάντα τή «μαγική» τσάντα πού περιεῖχε ἀπ' ὄλα τά φάρμακα.

Ἦταν ιδιαίτερα ἐπικοινωνιακή, δυναμική, πανέξυπνη, δραστήρια, εὐρηματική στίς δύσκολες καταστάσεις, μέ ἀτσαλένια θέληση. Τό μεγάλο χάρισμα της ἦταν ἡ εὐθύτητα καί ἡ ἀφοπλιστική της εὐλικρίνεα. Καί τό μεγαλύτερο, ὅτι εἶχε μιὰ καρδιά γεμάτη ἀγάπη γιά τόν ἄνθρωπο. Εἶχε βαθιά πίστη στόν Θεό καί τήν Πρόνοιά Του. Δέν ἦταν καθόλου εὐσεβοφανής καί τυπολάτρης. Ἦταν ἄνθρωπος οὐσίας.

Τό ὅτι δέν γνώριζε Σουαχίλι δέν τήν ἐμπόδιζε νά ἐπικοινωνεῖ, νά ἐκφράζει τήν ἀγάπη της καί τή συμπαράστασή της σέ ὄλους. Τό περίφημο "mtakatifu oil" (ἅγιο ἔλαιο), ἔμεινε ἱστορικό, στήν προσπάθειά της νά ἐξηγήσει τό λαδάκι πού παίρνουμε ἀπό τό καντήλι Ἀγίου.

Εἶχε γίνει νονά πολλῶν παιδιῶν. Ἀγόραζε ροῦχα, στόλιζε ἐκ τῶν ἐνόντων τίς λαμπάδες, ἐνίσχυε οικονομικά τίς οἰκογένειες. Ἦξερε πού εἶχε βαφτιστήρια καί κάθε φορά πού πήγαινε, εἶχε ἐπικοινωνία μαζί







τους. Ήταν φίλη τους, προστάτης τους. Πολλά παιδιά πήγαν γυμνάσιο ή σπούδασαν. Χωρίς να διαθέτει πολλά δικά της χρήματα. Μέ μία σύνταξη 600-700 ευρώ; Είχε έμπνεύσει έμπιστοσύνη στις Πειραιώτισσες φίλες της.

Ήγινε φίλη, αδελφή, μάνα σε πολύ κόσμο στην Καμπάλα και την Μπουκόμπα. Τά παιδιά της Έπισκοπής της έλεγαν τον πόνο τους, τά προβλήματά τους, τά παράπονά τους. Στεκόταν σε όλα με αγάπη, ενδιαφέρον και κατανόηση. Τά είχε παιδιά της. Πολλές φορές μαγειρεύε για όλους στο κτίριο της Έπισκοπής. Ζόριζε τους πιο αδύνατους να φάνε περισσότερο ή τους ξφτιαχνε ιδιαίτερο φαγητό. Κι όταν έλειπε κάποιος από τό τραπέζι, του κρατούσε φαγητό και σηκωνόταν να τό ζεστάνει. Μέ αυτοθυσία, γιατί και πόνους είχε στη μέση, που χειρότερευαν σε κάθε ταξίδι στους ανώμαλους δρόμους της ζούγκλας και επανειλημμένες έχειρήσεις στο στομάχι. Τίποτα όμως δεν την σταματούσε. Ήταν ολόκληρη μιά ζεστή αγκαλιά. Ήταν ή προσωποποίηση των λέξων «αγάπη χωρίς όρια».

Στή συνεργασία της με τον Σεβασμ. Μουάνζα κ. Έρωνυμο ήταν άψογη. Πάντοτε σεβαστική και συγχρόνως χαριτωμένη. Διεκπεραίωνε άριστα ό,τι ανέλαμβανε και είχε τρόπους να ελίσσεται ευστροφα, ταπεινά και θαρραλέα μπροστά στις δυσκολίες.

Μεγάλωσε στά χρόνια της κατοχής, πολύ φτωχικά, γι' αυτό περπάτησε σε ηλικία 7 ετών, λόγω αστίας. Δεν απέκτησε δικά της παιδιά (τά δημόσια ιδρύματα της άρνήθηκαν να υιοθετήσει παιδί, λόγω ανεπαρκούς ακίνητης περιουσίας...) αλλήλα όλα τά παιδιά της Μπουκόμπα, έγιναν δικά της.

Έχασε τους γονείς της και απέκτησε γονείς μέσα στους πονεμένους γέροντες του Πειραιά. Δεν έπαθε κατάθλιψη ή άνια, κλεισμένη στο μικρό προσωπικό διαμέρισμα της

Δραπετσώνας, μουρμουρίζοντας ή άγανακτώντας γιά τή «μοίρα» της. Δεν την έπνιξε ή μοναξιά, δεν την έφθειρε. Έδωσε τή ζωή της στον άνθρωπο και μέσα απ' αυτόν στον Θεό.

Στήν άρρώστια της πού έκδηλώθηκε έντονα όταν ήταν στην Καμπάλα και μās τηλεφωνούσε σχεδόν καθημερινά, ήταν γενναία, θαρραλέα, ύπομονετική όπως ήταν πάντα στή ζωή της. Όμως, στις 25 Ιανουαρίου 2010 πέρασε ειρηνικά από τή φθορά στην άφθαρσία. Τά κόκκινα αυγά του Πάσχα πού πίστευε ότι και φέτος θά χαρεί με τά Άφρικανόπουλα παιδιά της, εύχόμαστε να τά απολαύσει μαζί τους, στο Αιώνιο Πάσχα της Βασιλείας των ουρανών.

Θά πρέπει να βρεθούν άντικαταστάτες και μιμητές της Κατερίνας Λωράν, γιά να μην όρφανέψουν τά παιδιά της Άφρικής. Να άφυπνιστούν κι αλλοι τοιμηροί, πού θά δείξουν έμπρακτα την αγάπη τους σε λαούς πονεμένους και περιφρονημένους. Όλοι έχουν θέση στους μακρινούς γιά μās άμπελώνες του Κυρίου. Κι ή χαρά πού άποκομίζει κανείς κοντά στους ιεραποστόλους της Έκκλησίας μας είναι άπερίγραπτη. Μακάρι να άνταποκριθούν πολλοί σ' αυτή την πρόσκληση-πρόκληση.

*Μιά φίλη της*

## « Ἄρατε πύλας... »

« Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι... » καὶ οἱ πόρτες ἀνοίξαν... Τὰ ἐγκαίνια καὶ τούτου τοῦ ναοῦ τελέσθηκαν.

Ὁ Ἀρχιερέας διαβάζει τὴν εὐχή: « Τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Πατήρ ὠκοδόμησεν· τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Υἱὸς ἐστερέωσε· τοῦτον τὸν οἶκον, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀνεκαίνισεν... ».

Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἐγκαινιάσθηκαν ἄρκετοὶ ναοὶ σὲ πολλῆς περιοχῆς τῆς Κένυας. Οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ αὐτῆς τῆς χώρας ἀποκοῦν σιγά-σιγά τὸν δικό τους κτισμένο ναό. Ὅσο ὁ καιρὸς περνάει οἱ καλῶν καὶ οἱ τσίγκινοὶ ναοὶ λιγοστεύουν καὶ οἱ πιστοὶ ἔχουν πιά τὸν καλοκτισμένο ναό τους, μὲ εἰκόνες στό τέμπλο καὶ στοὺς τοίχους καὶ χώρῳ ἄνετο καὶ ἀσφαλισμένο ἀπὸ ποικίλα ἐμπόδια καὶ ἄσχημες καιρικές συνθήκες. Μποροῦν ἔτσι ἄνετα νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ λατρεύουν τὸν Τριαδικὸ Θεό.

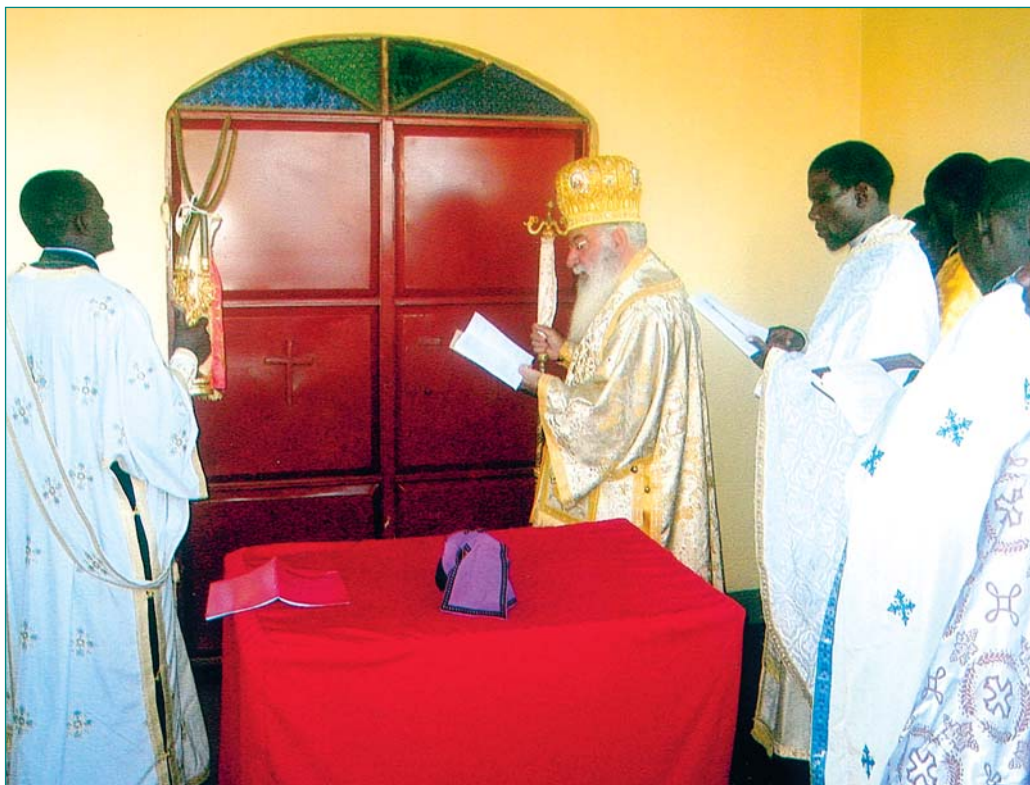
Μεγάλῳ γεγονόσ ἐζήσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Κιμποῖνε τῆς περιοχῆς Νάντι Χίλθς. Σήμερα ἐγκαινιάσθηκε ὁ ἱερός ναὸς τῆς Ἁγίας Μαρίας. Ἀκοῦνε τὸν Ἀρχιερέα νὰ διαβάζει τὴν εὐχή: « Ὁ ἐγκαινιασμός τοῦ ναοῦ τούτου ἐπιτελεῖται πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν καὶ δοξολογίαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ». Ἀγάλληται ἡ ψυχὴ τους.

Ἀπὸ πολὺ νωρὶς τὸ πρωὶ συγκεντρώθηκαν στό νεοκτισμένο ναό γιὰ νὰ συμμετέχουν στό μεγάλο γεγονός τῆς ἐνορίας τους, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ

πού τώρα ἀπέκτησαν καὶ χαίρονται ιδιαίτερα γι' αὐτό. Ὅλοι ζοῦν καὶ νιώθουν βαθιὰ τὸ γεγονός ὅτι τώρα πιά ἔχουν ἓνα ναό ὅπου μποροῦν νὰ λατρεύουν τὸν Τριαδικὸ Θεό χωρὶς νὰ ἀντιμετωπίζουν δυσκολίες καὶ ἔντονα καιρικά φαινόμενα. Μέχρι τώρα τελοῦσαν τὶς ἀκολουθίες κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ τώρα μπαίνουν στόν «πολυτελή» γι' αὐτοὺς ναό πού τὸν ὀνομάζουν «καθεδρικό».

« Δέν μπορεῖτε », μᾶς ἔλεγε, « νὰ καταλάβετε τί εἶναι γιὰ μᾶς, μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια λατρείας κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ ὑστερα στὴ λασποκαλῦβα, νὰ ἔχουμε σήμερα ἓναν τέτοιο ναό ὅπου νιώθουμε τόσο ἄνετα καὶ βαθιὰ χαρούμενοι ».

Ἀρχίζει ἡ πρώτη Λειτουργία στὴν καθαγιασμένη Ἁγία Τράπεζα. Συμμετέχουν ὅλοι οἱ παρόντες ἱερεῖς. Ἐκεῖνο πού βαθιὰ συγκινεῖ εἶναι ἡ συμμετοχὴ ὅλων τῶν πιστῶν στὴ θεία Λειτουργία. Ψέλλουν ὅλοι μαζί, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά. Ἐντυπωσιακό εἶναι





ἐκεῖνο τό «Ἀμήν» πού ὄλο τό ἐκκλησίασμα ἀναφωνεῖ κατά τόν καθαγιασμό τῶν τιμίων Δώρων! Σχεδόν ὄλο τό ἐκκλησίασμα συμμετέχει στή θεία Κοινωνία. Ἄναρίθμητα εἶναι τά παιδιά πού μέ μεγάλη τάξη προσέρχοντα γιά νά λήβουν «Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ». Ἡ προσευχή μας στρέφεται στά γυμνά πόδια ὄλων σχεδόν αὐτῶν τῶν παιδιῶν. Σπάνια βλέπεις παιδιά νά φοροῦν ἕνα εἶδος παπουτσιῶν.

Μετά τήν πρώτη θεία Λειτουργία στόν νέο ναό, βγαίνουν ὄλοι στό προαύλιο καί τό τοπικό πανηγύρι ἀρχίζει, χοροί, τραγούδια, προσφορά δώρων στόν Ἐπίσκοπο καί τοῦς ἐπισκέπτες. Τά δῶρα τους συνήθως εἶναι: χειροποίητα καλαθάκια μέ αὐγά, μπανάνες, ἀνανάδες, ἕνα κουτί καφέ τοπικῆς παραγωγῆς καί ὅ,τι κάνουν οἱ ἴδιοι μέ παραδοσιακή διάκοσμηση.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο δοξάζουν τόν Θεό καί εὐχαριστοῦν θερμά τοῦς δωρητές πού μέ τήν προσφορά



τους τοῦς ἔδωσαν τή μεγάλη χαρά νά ἀποκτήσουν τόν δικό τους ναό γιά τόν ὁποῖον εἶναι βαθιά εὐγνωμονες.

Αὐτή εἶναι μιά μοναδική εὐκαιρία πού ἀξίζει νά τή ζηήσει κανεῖς καί νά χαρεῖ μαζί μέ τοῦς πιστοῦς Ὁρθοδόξους Χριστιανοῦς τῆς χώρας αὐτῆς.

Πολλές φορές τά τραγούδια τους πού συνοδεύονται ἀπό παραδοσιακοῦς χορούς εἶναι αὐτοσχέδια καί ἐκφράζουν τήν εὐγνωμοσύνη τους στόν ἐπίσκοπο καί στόν γνωστό ἢ ἄγνωστο δωρητή γιά τή μεγάλη χαρά πού τοῦς ἔδωσαν.

Ε.Γ.



# «Τόν κόσμον οὐ κατέλιπε»

## Δεκαπενταύγουστος στή Νιγηρία

Ἡ ἑορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁδήγησε τά βήματα μας, γιά μιὰ ἀκόμη φορά στήν ἀνατολική Νιγηρία γιά νά βρεθοῦμε κοντά στήν πανηγυρίζουσα ἑνορία τῆς Κοιμήσεως στήν πόλη Nanka, τῆς Πολιτείας Anambra. Συνοδοιπόροι μας ὁ ἱερομόναχος π. Κορνήλιος καί ὁ ἱεροδιάκονος π. Νήφων.

## Σάββατο 14 Αυγούστου.

Παραμονή τῆς Παναγίας στή μεγάλη ἑνορία τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, στήν κωμόπολη Awo-Idemili στήν Πολιτεία Imo. Δεκάδες πιστῶν εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἀπό νωρίς τό πρωί γιά νά συμμετάσχουν στήν προεόρτια τῆς πανήγυρης Λειτουργία. Ὁ πρόχειρος Ναός, πού τίς καθημερινές χρησιμεύει σάν σχολεῖο, ἦταν κατάμεστος ἀπό ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας καί ἀπό τοὺς 260 μαθητές τοῦ σχολεῖου μας. Μετά τή θεία Λειτουργία, ἀκολούθησε σχολική ἑορτή καί ἡ βράβευση τῶν ἀριστεύων μαθητῶν τῆς χρονιάς πού πέρασε. Μετά τίς ἐκδηλώσεις αὐτές ἐπιθεωρήσαμε τίς ἐργασίες ἀνεγέρσεως τοῦ μεγάλου Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου, προϊόν τῆς ἀγάπης τῆς Ἀδελφότητας Ὁρθόδοξου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς Θεσσαλονίκης.

Κάτω ἀπό δυνατή βροχή, κατευθυνθήκαμε στήν παραπλήσια ἑνορία τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος γιά νά ἐπισκεφθοῦμε τόν ἀσθενούντα ἐφημέριο π. Ἐρμᾶ καί στή συνέχεια στόν πανηγυρίζοντα Ναό τῆς Κοιμήσεως γιά τόν ἑσπερινό τῆς ἑορτῆς.

## Κυριακή 15 Αυγούστου.

Μέ τή συμμετοχή χιλιάδων ὀρθόδοξων ἀδελφῶν μας, γιορτάστηκε ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου στόν πανηγυρίζοντα Ναό τῆς. Ἀσφυκτικά γεμάτος ὁ Ναός ἀπό νωρίς μέ ἑκατοντάδες πιστοῦς νά περιμένουν ὑπομονετικά νά μεταλάβουν Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ. Μετά τή θεία Λειτουργία, ὅπως κάθε χρόνο τελέσθηκε ἀγιασμός καί εὐλογία τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Στίς 15 Αὐγούστου πραγματοποιεῖται στήν ἀνατολική Νιγηρία, ἡ γιορτή τοῦ yiam (εἶδος γεώμηλου καί βασικό διατροφικό στοιχεῖο στή Δυτική Ἀφρική). Πρόκειται γιά μιὰ παραδοσιακή γιορτή πού χάνεται πίσω στόν χρόνο καί πού ἐδῶ καί μερικά χρόνια ἔχει «ἐκκκλησιαστικοποιηθεῖ» καί πού πλέον τελεῖται σέ ὅλους

τοὺς Ναοὺς, μέ ἐπίκεντρο τόν Ναό τῆς Παναγίας καί τήν εὐλογία ἀπό τόν Ἐπίσκοπο.

Στή συνέχεια καί μέσα σέ ἀτμόσφαιρα συγκίνησης καί ἀνείπωτης χαρᾶς, τελέσθηκαν τά ἐγκαίνια τοῦ νεόδμητου Νηπιαγωγείου καί Δημοτικοῦ Σχολεῖου τῆς Ἑνορίας. Στό νέο σχολεῖο φοιτοῦν 260 παιδιά καί διδάσκουν 12 ἐκπαιδευτικοί. Ἀποτελεῖ εὐγενῆ προσφορά τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, τοῦ Ἰδρύματος Λεβέντη καί τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Λάγκος. Μέ πλούσιο ἑορταστικό πρόγραμμα, μέ τή συμμετοχή νέων τῆς περιοχῆς καί γεῦμα στοὺς χώρους τοῦ Ναοῦ ὀλοκληρώθηκαν οἱ ἑορτές τοῦ Δεκαπενταύγουστου στόν Ναό τῆς Κοιμήσεως.

## Νέα ἱεραποστολικά βήματα

Ἡ δεκαπενταυγουσιτιάτικη ὁδοιπορία μας συνεχίστηκε τήν ἐπόμενη μέρα. Νωρίς ξεκινήσαμε γιά τήν Πολιτεία Benue, στή μέση Νιγηρία, ὅπου ἐδῶ καί δύο χρόνια ξεκίνησε δειλά μιὰ νέα ἱεραποστολική προσπάθεια στήν φυλὴ Τίν. Ἡ προσπάθεια αὐτή καί ὁ ἀγώνας τοῦ ἱεροδιακόνου π. Νήφωνος ἀπέδωσε καρπούς, περισσότερους ἀπό τοὺς ἀναμενόμενους. Στά χρόνια αὐτά, κατηχήθηκαν καί μετεστράφησαν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀρχικά τά μέλη τῆς οἰκογένειάς του, οἱ ὁποῖοι στή συνέχεια ἀποτέλεσαν τοὺς συνεργάτες του στή διάδοση τῆς ἀπαραχάρκτης τῆς Ἐκκλησίας μας ἀλήθειας. Νέα μέλη προστέθηκαν στήν πρώτη αὐτὴ Κοινότητα ἡ ὁποία σήμερα ἀριθμεῖ περισσότερα ἀπὸ 200 μέλη. Μέ ἰδιαίτερο ζήλο ἐργάστηκε καί ὁ πρεσβύτερος π. Λίνος ἀπὸ τήν Ἑνορία τῶν Ταξιαρχῶν τῆς Πολιτείας Ἀνάμπρα, ὁ ὁποῖος ἂν καί ἀνήκει σέ ἄλλη φυλὴ, ἔγινε ἀποδεκτὸς γιά τήν ἀπλότητα, τήν ἀμεσότητα καί τόν ζήλο του. Ἡ πρώτη Ὁρθόδοξη Ἑνορία στή φυλὴ αὐτή, ἀποτελεῖ πλέον πραγματικότητα.

Στίς 17 Αὐγούστου ἐπισκεφθήκαμε τήν ὀρθόδοξη Κοινότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στήν πόλη Gboko. Πρόκειται γιά μιὰ μικρὴ κοινότητα, ὀρθόδοξων πιστῶν τῆς φυλῆς Ἴμπο πού ζοῦν καί ἐργάζονται στήν περιοχὴ. Ψυχὴ τῆς Κοινότητας ὁ κατηχητὴς τους, ναὸς ἕνα ἐρείπιο, νοικιασμένος χώρος πού περιμένει ὑπομονετικά νά ἀποκτήσει ἀνθρώπινο πρόσωπο. Τίποτα δέν θυμίζει Ναό, κάποιιο χοῖροι δείχναν ἐνοχλημένοι ἀπὸ τήν παρουσία μας καί ἕνας σωρὸς ἀπὸ σκουπίδια καί βρώμικα νερά μᾶς ἀνέμε-



# ... ΘΕΟΤΟΚΕ...»

ναν, όπως υπομονετικά αναμένουν τό χέρι του Θεού και οι ογδόντα περίπου πιστοί. Περιδιαβήκαμε την περιοχή, αντιμετωπίσαμε την επιφυλακτικότητα και κάποιες φορές την ειρωνεία των κατοίκων της περιοχής, συζητήσαμε με τόν κατηχητή και λίγους πιστούς που είχαν έρθει νά μᾶς συναντήσουν. Ἀκούσαμε τήν ἐναγώνια παράκλησή τους γιά βοήθεια, προσευχηθήκαμε μαζί τους και μετά χαθήκαμε σέ κάποια καλυτερίμια ἀναζητώντας τήν κατοικία μιᾶς υπέργηρης, 104 ἐτῶν, ὀρθόδοξης γυναίκας στίς τελευταῖες ὥρες τῆς ζωῆς της. Προσευχηθήκαμε ὅλοι μαζί στό προσκεφάλι της καί τῆς ἀφήσαμε μιά εἰκόνα του ἁγίου Νεκταρίου. Λίγες ὥρες ἀργότερα ἀναπαύθηκε στήν ἀγκαλιά του Δημιουργοῦ της κρατώντας σφιχτά τήν εἰκόνα του Ἁγίου.

Τήν ἐπόμενη μέρα, 18 Αὐγούστου, ξεκινήσαμε νωρίς γιά τό χωριό Adikro, τήν πρώτη ἐνορία τῶν ἰθαγενῶν τῆς φυλῆς αὐτῆς. Θά ἦταν ἡ πρώτη ἐπίσκεψη καί ἡ πρώτη Λειτουργία του Ἐπισκόπου τους. Ἡ Λειτουργία τελέσθηκε στήν ὑπαιθρο, κάτω ἀπό σιγανή βροχή. Χρησιμοποιήθηκε, γιά πρώτη φορά ἡ μετάφραση τῆς θείας Λειτουργίας του Χρυσοστόμου στή γλώσσα τους, καρπός τῆς προσπάθειας του διακόνου π. Νήφωνος καί τῆς μεταφραστικῆς ὁμάδας που συστήθηκε. Ἡ χορωδία, νέοι καί νέες τῆς περιοχῆς ἐψάλλαν καί αὐτοί στή γλώσσα τους.

Ἀμέσως μετά τήν ἀπόλυση, θεμελιώσαμε τόν πρῶτο Ὀρθόδοξο Ναό τῆς περιοχῆς, ἐπ' ὀνόματι του Ἁγίου Χαραλάμπους. Ὁ Ναός χτίζεται μέ πρωτοβουλία του κρητικῆς Ἱεραποστολικῆς Συλλόγου «Γέφυρα τῆς Ἀγάπης» καί εὐγενική χορηγία ζεύγους ἐκ Κρήτης. Ἡ συγκίνηση ὄλων ἦταν ἀπερίγραπτη καθώς συνειδητοποιούσαμε ὅτι ἡ θερμή προσευχή καί παράκληση μας πρὸς τόν Κύριο ἀπαντήθηκε τόσο γρήγορα καί τόσο ἀναπάντεχα. Στόν ἴδιο χώρο θά γίνει γεώτρηση γιά τήν πρόσβαση σέ πόσιμο νερό τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, ἀλλά καί βαπτιστήριο.

Τήν ἐπόμενη μέρα πήραμε τόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς μέ τίς στιγμές που ὅλοι ζήσαμε βαθιά χαραγμένες στήν καρδιά μας, ἀλλά καί τήν εὐχή νά μᾶς ἀξιώσει ὁ Κύριος νά δοῦμε τήν Ἐκκλησία Του νά ριζώνει βαθιά στήν περιοχή αὐτή καί τό μήνυμα τῆς Ἀνάστασης νά μεταμορφώσει τή ζωή τῶν ἀνθρώπων της.

† ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος



# ΤΑ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Ἐφ'ὅτου, ἐδῶ κι ἕνα σχεδόν αἰῶνα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δραστηριοποιήθηκε ἱεραποστολικά στήν ὑπο-Σαχάρια Ἀφρική, ἤρθε σέ ἐπαφή καί, ἀναπόφευκτα, σέ πνευματική διαπάλη μέ τά γηγενή θρησκείματα. Εὐλόγο, λοιπόν, εἶναι τό ἐνδιαφέρον τῶν Ὁρθοδόξων γιά τήν ἀφρικανική θρησκευτικότητα. Μέ τή διερεύνηση καί τή γνώση τῆς οἰ θρησκειολόγοι προσεγγίζουν παλαιότατα σπράματα τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, οἱ ἱεραπόστολοι κατανοοῦν τήν ἰδιότυπη ἀφρικανική ψυχολογία καί ὅλοι οἱ πιστοί διαπιστώνουν, τόσο μέ εὐφροσύνη ὅσο καί μέ πόνο, ὅτι «*χάσμα μέγα ἐστήρικται*» (Λουκ. 16,26) ἀνάμεσα στή δαιμονική ἀπάτη, πού σκληβώνει καί βασανίζει, καί στή χριστιανική ἀλήθεια, πού ἐλευθερώνει καί σώζει.

Στούς «ἀμύπτους» ἀπευθύνεται τοῦτο τό ἄρθρο, στό ὁποῖο συνοψίζονται καί ἐκλιθαίνονται τά πορίσματα τῆς σχετικῆς μέ τά ἀφρικανικά θρησκείματα ἔρευνας.

## Γενικά

Λέγοντας ἀφρικανικά θρησκείματα ἐννοοῦμε ὅλα τά θρησκευτικά μορφώματα τῶν ἀφρικανικῶν ἐθνοτήτων καί φυλῶν –δηλαδή πολιτισμικῶν καί γλωσσικῶν ὁμάδων ἀσύμπτωτων μέ τά ἀφρικανικά κράτη– πού ζοῦν κυρίως νότια ἀπό τή Σαχάρα. Ἐκατοντάδες εἶναι οἱ ἐθνοότητες καί οἱ φυλές τῆς μαύρης ἠπείρου, ὅπου καί σήμερα ἀκόμα χρησιμοποιοῦνται πάνω ἀπό ἑπτακόσιες γλώσσες· ἀντίστοιχος εἶναι καί ὁ ἀριθμός τῶν θρησκευμάτων τῆς, πού, παρά τίς ποικίλες διαφορές τους, ἔχουν καί πολλή κοινά χαρακτηριστικά.

Ὅρισμένα ἀφρικανικά θρησκείματα, ὅπως τῶν Ἀσαντί (Γκάνα) καί τῶν Γιουρούμπα (Νιγηρία), κλίνουν πρὸς τόν πολυθεϊσμό, ἐνῶ ἄλλα, ὅπως τῶν Νοῦερ (Σουδάν), τῶν Ρουάντα καί τῶν Ρούντι, κλί-

νουν πρὸς τόν μονοθεϊσμό. Συχνά, ὅμως, σ' ἕνα θρησκεῦμα συνυπάρχουν ἀπόψεις πολυθεϊστικές καί μονοθεϊστικές. Γενική εἶναι καί μιά ἀντίληψη γιά κάποια ἀπρόσωπη δύναμη, πού ἐπηρεάζει μέ ποικίλους τρόπους τή ζωή.

## Ὁ ὑπέρτατος δημιουργός Θεός

Στή συντριπτική πλειοψηφία τους τά ἀφρικανικά θρησκείματα ἀναγνωρίζουν ἕναν ὑπέρτατο Θεό, τοῦ ὁποῖου ἀναφορά, μέ διαφορετικό ἀπό κάθε ἐθνότητα ὄνομα (π.χ. Κουόθ ἀπό τοὺς Νοῦερ, Νγκάι ἀπό τοὺς Κικουόγιου καί τοὺς Ἔμπου, Μάουου ἀπό τοὺς Ἔουε κ.λπ.), γίνεται στίς προσευχές, στοὺς μύθους καί στά γνωμικά.

Οἱ Ἀφρικανοί πιστεύουν πῶς ὁ ὑπέρτατος Θεός εἶναι διαφορετικός ἀπό κάθε κτιστό ὄν καί ἄπειρα ἀνώτερος ἀπό τόν ἄνθρωπο. Τόν περιγράφουν ὡς αὐλο, ὑπερβατικό, ἀπρόσιτο, πανταχοῦ παρόντα, παντογνώστη, πάνσοφο, παντοδύναμο, ἀθάνατο, ἀναλλοίωτο, ἀγαθό, δίκαιο.

Ὁ ὑπέρτατος Θεός, σύμφωνα μέ πολλοὺς ἀφρικανικοὺς μύθους, εἶναι ὁ πλάστης ἢ κατασκευαστής τοῦ κόσμου. Ἔνας μύθος τῶν Μπουκούσου (Δυτ. Κένυα), π.χ., λέει ὅτι ὁ Οὐέλε Χακάμπα –ἔτσι ὀνομάζουν τόν ὑπέρτατο Θεό– δημιούργησε τό σύμπαν μέσα σέ δύο μέρες, ὕστερα τόν οὐρανό, πού τόν στήριξε μέ στύλους γιά νά μὴν πέσει, ὕστερα δύο βοηθούς του, τόν Μουχόβε καί τόν Μουρούμου, ὕστερα τόν ἥλιο καί τή σελήνη, ὕστερα ἕναν μεγάλο πετεινό πού φέρνει τήν ἀστραπή καί τόν κεραυνό, τ' ἀστέρια, τά σύννεφα, τή βροχή, δύο οὐράνια τόξα (ἕνα ἀρσενικό καί ἕνα θηλυκό), τόν ἄνεμο κ.λπ. Παρόμοιους μύθους ἔχουν ὅλες οἱ ἐθνοότητες.

Ἡ ἀλλη ὁμάδα μύθων ἀναφέρεται στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ὑπέρτατο Θεό καί, κυ-



*Ἄνδρας τῆς φυλῆς Ἀσαντί.*



ρίως, στο ξεκίνημα της κάθε φυλής. Σύμφωνα με τον προηγούμενο μύθο, π.χ., ο υπέρτατος Θεός ύστερα από το σύμπαν δημιούργησε τον πρώτο άνδρα, τον Μουάμπου, και την πρώτη γυναίκα, τη Σέλλα. Έπειδή, το ζευγάρι χρειαζόταν νερό, ο Ουέλε Χακάμπα άφησε να πέσει νερό από τον ουρανό και να γεμίσει τα κοιχώματα της γης. Έτσι έγιναν οι θάλασσες και οι λίμνες. Μετά τον άνθρωπο δημιουργήθηκαν τα φυτά και τα ζώα.

Κάποιες φυλές πιστεύουν ότι κάποτε ο υπέρτατος Θεός είχε στενή σχέση με τους ανθρώπους, αλλά κατόπιν, λόγω της κακής διαγωγής τους, απομακρύνθηκε. Έτσι τώρα κατοικεί στον ουρανό, δεν έχει όμως πάψει να ενδιαφέρεται για τα πλάσματά του, τα οποία αγαπά αλλά και τιμωρεί αυστηρά όταν παραβαίνουν κάποιους θεσμοθετημένους κανόνες. Στις φυλές που κλίνουν προς τον πολυθεϊσμό, υπάρχει ή πίστη ότι μετά τη δημιουργία του κόσμου ο υπέρτατος Θεός ανέθεσε ορισμένες αρμοδιότητες σε καλύτερες θεότητες-πνεύματα (βλ. παρακάτω), μέσω των οποίων φροντίζει για το σύμπαν και το συντηρεί.

Ο υπέρτατος Θεός είναι, τέλος, ο κύριος της ζωής και του θανάτου. Σχεδόν κάθε φυλή έχει κι ένα μύθο που αναφέρεται στον θάνατο. Βασική του ιδέα είναι ότι οι πρώτοι άνθρωποι ήταν άθνητοι, αλλά αυτή η κατάσταση διακόπηκε είτε από κάποιο άτυχημα είτε από κάποια συνειδητή πράξη άνοητης στον Θεό.

### Οι διάφορες θεότητες-πνεύματα

Στά περισσότερα αφρικανικά θρησκευματα σημαντικότερη θέση κατέχουν θεότητες-πνεύματα. Η θρησκευτικότητα των Αφρικανών στο μεγαλύτερο μέρος της συνίσταται σε λατρεία αυτών των πνευμάτων, που, σύμφωνα με την ακραιφνή ορθόδοξη άποψη, αποτελεί, εν όλω ή εν μέρει, ανεπίγνωστη ή συνειδητή λατρεία δαιμονίων· «*ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια*» (Ψαλμ. 95,5). Τα πνεύματα

αυτά είναι προσωποποιημένα όντα, «καλά» ή «κακά», που δεν κατοικούν στον ουρανό, όπως ο υπέρτατος Θεός, αλλά βρίσκονται μέσα στον κόσμο (σε ανθρώπους, ζώα, λίμνες, ποτάμια, βουνά, εδαφικές περιοχές, φυσικά φαινόμενα, όπως ο άνεμος και η βροχή, ακόμα και επιδημικές αρρώστιες) και αναπτύσσουν αμοιβαίες σχέσεις με τους ανθρώπους. Τέτοιες θεότητες, ή μάλλον ομάδες θεοτήτων, είναι οι Βωντού στους Φόν, οι Άμποσόμ στους Άκάν, τα Λουμπάαλε στους Γκάντα, τα Μχοντόρο στους Σόνα, οι Τσουέζι στους Νυόρο και οι Όρίσα στους Γιορούμπα.

Σε κάθε ομάδα δεσπόζουν κάποιες μορφές. Από τους Τσουέζι των Νυόρο, π.χ., ξεχωρίζουν ο Ουαμάρα, θεός της αφθονίας, ο Νταχούρα, θεός των επιδημικών ασθενειών, ή Καϊκάρα-Νουαμπουζάνα, θεά της ευγονίας κ.ά. Από τους Όρίσα των Γιορούμπα, πάλι, ξεχωρίζουν ο Όμπατάλα, πατέρας των άθλων Όρίσα, ο Όγκούν, προστάτης του σιδήρου, και ο Σάνγκο, πρόξενος του κεραυνού και της άστραψής.

Για κάθε θεότητα, που συνδέεται πάντοτε με πλούσια σχετική μυθολογία, υπάρχουν ιδιαίτερα λατρευτικά κέντρα και τυπικά (βλ. παρακάτω κεφ. Λατρεία). Η λατρεία μιας θεότητας, ωστόσο, δεν είναι σε κάθε περίπτωση σταθερή. Συχνά, αφού λατρευθεί για ένα χρονικό διάστημα, βυθίζεται στη λήθη, για να αντικατασταθεί από κάποιον άθλη. Έπειτα, πάλι, δεν λησμονείται αλλά μεταβάλλει χαρακτήρα, σημασία και έργο.

### Τά προγονικά πνεύματα

Τό πανανθρώπινο φαινόμενο της τιμής και της ευλάβειας στους προγόνους είναι ιδιαίτερα έντονο στις αφρικανικές κοινωνίες, περισσότερο όμως στις μικρές γεωργικές φυλές δίχως πολιτική ανάπτυξη, όπως οι Λουκμπάρα και οι Ταλλένσι, και λιγότερο στις νομαδικές, όπως οι Μασάι και οι Νοϋερ. Στις φυλές με σαφή πίστη στον υπέρτατο Θεό, τα προγονικά πνεύματα θεωρούνται συχνά ως ενδιάμεσα μεταξύ εκείνου και των ανθρώπων.



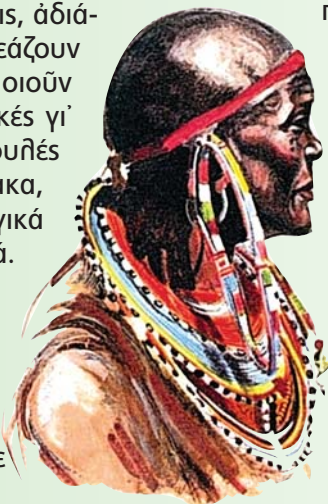
Γυναίκα της φυλής Γιορούμπα.

Τά πνεύματα αυτά, τά μιζιμου (΄Ανατ. ΄Αφρική) ή μπαντίμο (Ν. ΄Αφρική), δέν νοοῦνται ὡς πρόσωπα πού πέθαναν, ἀλλήλα ὡς ὄντα διαφορετικῆς τάξης ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι. Πιστεύεται πῶς εἶναι ἀδέσμευτα ἀπό χῶρο, ἀλλήλα πῶς προτιμοῦν νά βρίσκονται στίς περιοχές ὅπου ἔζησαν ὡς ἄνθρωποι, κοντά στίς κατοικίες ἢ τοῦς τάφους τῶν οἰκογενειῶν τους, στοῦς παρέστιους λίθους, στίς σιταποθήκες, στά σταυροδρόμια. Μερικά πνεύματα, σύμφωνα μέ κάποιους μύθους, ζοῦν κάτω ἀπό τή γῆ, ἄλλα κατοικοῦν σέ ὀρισμένα δέντρα καί ἄλλα κινοῦνται ἀνάμεσα στόν οὐρανό καί τή γῆ. Ὅλα, πάντως, χρειάζονται, ὅπως καί οἱ ζωτικοί ἄνθρωποι, φροντίδα, φωτιά καί διάφορες ἐκδουλεύσεις. Τέλος, μποροῦν ν' ἀναμειχθοῦν στίς οἰκογενειακές ὑποθέσεις καί νά προκαλέσουν ἀρρώστια ἢ ἄλληλη συμφορά.

### Μαγικές δυνάμεις καί πρακτικές

Οἱ Ἀφρικανοί, πιστεύοντας ὅτι ἀπρόσωπες καί ἀπροσδιόριστες μαγικές δυνάμεις, ἀδιάφορες γιά τό καλό ἢ τό κακό, ἐπηρεάζουν τή ζωή, ἐπιδιώκουν νά τίς χρησιμοποιοῦν κατάλληλα, ὥστε νά εἶναι εὐεργετικές γι' αὐτούς. Σ' ὅλες τίς ἀφρικανικές φυλές κατασκευάζονται φυλαχτά, φάρμακα, γητέματα, θέλητρα καί ἄλλα μαγικά μέσα μέ τά πιά ἀπίθανα συστατικά. Ὅρισμένα ἀντικείμενα, ὅπως κέρατα μεγάλων ζώων, πού περιέχουν διάφορα σύμβολα, θεωροῦνται δυναμοῦχα ἢ καί κατοικητήρια πνευμάτων. Αὐτά τά «φετίχ» (λέξη πορτογαλική, πού σημαίνει κάθε ἀντικείμενο ἢ εἶδωλο μέ ὑπερφυσική ἢ μαγική δύναμη) ὀνομάζονται διαφορετικά ἀπό κάθε φυλή, π.χ.

μαγιέμπε ἀπό τοῦς Γκάντα, σουμάν ἀπό τοῦς Ἀκάν, χάλι ἀπό τοῦς Μέντε, κουλάνγκνι ἀπό τοῦς Νοῦερ, νκίσι ἀπό τοῦς Κόνγκο κ.ο.κ. Χρησιμοποιοῦνται ἀπό τόν κάτοχό τους γιά σκοπούς εἴτε ἐπιθετικούς εἴτε ἀμυντικούς καί εὐεργετικούς, εἴτε δηλαδή γιά τήν πρόκληση κακοῦ («μαύρη» μαγεία) εἴτε, ἀντίθετα, γιά τήν ἐξουδετέρωση κάποιου κακοῦ ἢ τήν πρόκληση καλοῦ («λευκή» μαγεία).



\* Ἄνδρας τῆς φυλῆς Κικούγιου.

Ἀνεξάρτητα ἀπό τοῦς σκοπούς, τόσο στή μαύρη ὅσο καί στή λευκή μαγεία χρησιμοποιοῦνται ὅμοιοι κώδικες συμβολισμοῦ καί πράξεων, ὅπου τό δαιμονικό στοιχεῖο εἶναι αἰσθητό. Καί οἱ δύο μαγεῖες εἶναι, ὡς πρὸς τήν πρακτική τους, ὁμοιοπαθητικές ἢ μιμητικές –τά δρώμενα σ' ἓνα ὁμοίωμα πιστεύεται ὅτι ἐπηρεάζουν τό πρωτότυπο– καί μεταδοτικές – τά τελούμενα σέ κάτι πού ἀνήκει σ' ἓναν ἄνθρωπο ἢ ἦρθε σ' ἐπαφή μαζί του (μαλλιά, νύχια, ροῦχα κ.λπ.) μεταφέρονται θετικά ἢ ἀρνητικὰ στόν ἴδιο.

Πολλύ συνηθισμένα εἶναι καί τά γητέματα, πού στηρίζονται τόσο στά κατάλληλα συστατικά ὅσο καί στίς ἐπικλήσεις πνευμάτων ἀπό ἓναν δυναμοῦχο ἄνθρωπο (γητευτή).

Ἡ χρήση φαρμάκων μέ ιδιότητες θεραπευτικές ἢ, ἀντίθετα, δηλητηριῶν μέ ιδιότητες βλαπτικές (πρόκληση ἀσθενειῶν, διαταραχῶν τῆς νοσητικῆς λειτουργίας ἢ καί θανάτου) στηρίζεται σέ μακρά πείρα. Σ' ὅλες αὐτές τίς πρακτικές, πάντως, δέν πρέπει νά παραθεωρεῖται καί ἓνα μεγάλο ποσοστό αὐθαιρεσίας καί ἀγυρτείας.

### Λατρεία

Μέ τή λατρεία, πού τελεῖται κατά κανόνα ἀπό κάποιο ἱερατεῖο, πιστεύεται ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων μέ τά πνεύματα τῶν προγόνων καί τίς θεότητες.

Ἡ λατρεία τοῦ ὑπέρτατου Θεοῦ δέν παρουσιάζεται ἀνεπτυγμένη οὔτε συνδέεται μέ ὀργανωμένο ἱερατεῖο. Ὅρισμένα μέλη τῆς κοινότητας, λόγῳ συνέσης ἢ ἠθικότητας, θεωροῦνται καταλληλότερα γιά νά ἀπευθύνονται ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς στόν Θεό. Σέ μερικές φυλές, ἰ.χ. στοῦς Κικούγιου, στοῦς Μέρου καί στοῦς Ἔμπου, ὁ ρόλος αὐτός ἀνήκει εἴτε στοῦς πρεσβυτέρους εἴτε σέ κάποιες ἐξαιρετικές προσωπικότητες (προφητῶν, κριτῶν ἢ πολιτικο-θρησκευτικῶν ἡγετῶν), ὅπως εἶναι οἱ ἀράδι στοῦς Κικούγιου καί οἱ μόγουε στοῦς Μέρου.

Πολλύ ἀνεπτυγμένο ἀλλήλα καί ποικιλόμορφο παρουσιάζεται τό ἱερατεῖο στά θρησκευτά πού κλίνουν πρὸς τόν πολυθεϊσμό καί ἔχουν συστηματική



λατρεία σέ διάφορες θεότητες. Ὑπάρχουν α) ἱερεῖς πού ὑπηρετοῦν μιά συγκεκριμένη θεότητα καί συνδέονται μέ ὀρισμένο ἱερό ἢ ἱερά, β) διάμεσοι (μέντιουμ) πού συνεργάζονται συνήθως μέ τούς ἱερεῖς τῶν θεοτήτων, γ) μάντεις-θεραπευτές πού ἔχουν ἀπαραίτητα καλή βοτανογνωσία καί δ) ἱατρομάντεις ἢ ἱερεῖς μέ ἱκανότητες μέντιουμ, πού ἀποτελοῦν συνδυαστικές μορφές τῶν προηγούμενων τύπων.

Τό ἱερατικό λειτούργημα προϋποθέτει συχνά τόσο εἰδική κλήση ὅσο καί πολύχρονη ἐκπαίδευση-δοκιμασία, πού συνδέεται μέ μύσεις. Οἱ ἱερεῖς, ἐκτός ἀπό τά καθαρὰ τελετουργικά τους καθήκοντα, ἔχουν καί εὐρύτερη κοινωνική ἀποστολή. (Στήν Ἄφρική εἶναι γενική καί θεμελιώδης ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ θρησκεία ἀναφέρεται σ' ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο, τόσο στή φυσική ὅσο καί στήν πνευματική του εὐημερία, γι' αὐτό καί δέν γίνεται ποτέ διαχωρισμός θρησκευτικῆς καί κοσμικῆς σφαίρας ἢ πνευματικῶν καί ὑλικῶν ἀναγκῶν). Ἰδιαίτερα ὀργανωμένο ἦταν τό ἱερατεῖο σέ φυλές ὅπου λειτουργοῦσε ὁ θεσμός τοῦ ἱεροβασιλεία (Σίηλουκ, Ἀσάντι, Γκάντα, Γιουρούμπα, Λουβέντου, Φόν κ.ἄ.). Σ' αὐτές τόν κύριο ἱερατικό ρόλο εἶχε ὁ ἱεροβασιλέας, γύρω ἀπό τόν ὁποῖο κινοῦνταν διάφοροι κατώτεροι ἱερατικοί τύποι, ὅπως φύλακες τῆς ἱερατικῆς φωτιᾶς, διάκονοι τῶν βασιλικῶν τάφων κ.ἄ.

Στήν ἀφρικανική κοινωνία οἱ ἱατρομάντεις, πού ἀσχολοῦνται μέ χρησμούς, θεραπείες, ἐξαγνισμούς καί ἐξουδετέρωση τῆς μαύρης μαγείας, εἶναι εὐυπόληπτοι καί σεβαστοί. Ἀπεναντίας, ὅσοι ἐπιδίδονται στή μαύρη μαγεία, τή μαγγανεία, τή φαρμακεία κ.τ.δ., εἶναι μιστοί καί κοινωνικά ἀπόβλητοι.

Οἱ ἱεροί χώροι τῶν Ἄφρικανῶν εἶναι εἴτε φυσικοί –μεγάλοι βράχοι, ποτάμια, δέντρα, ἄλση, σπηλιές, λίμνες, φωλιές τερμιτῶν κ.λπ., ὅπου πιστεύεται ὅτι κατοικοῦν οἱ θεότητες-πνεύματα– εἴτε τεχνητοί. Οἱ μορφές τῶν τεχνητῶν εἶναι ποικίλες, ἀπό τίς πιό ἀπλές –ὅπως, στήν περίπτωση τῶν

Νοῦερ, ἓνα κλαδί στερεωμένο στό ἔδαφος– ὡς τίς πιό ἐπιβλητικές –ὅπως, στήν περίπτωση τῶν Ἀσάντι, μεγάλα ὀρθογώνια οἰκοδομήματα, στά ὁποῖα φυλάσσεται τό ἱερό κάθισμα τῶν προγόνων. Στά ἱερά ὀρισμένων φυλῶν ὑπάρχουν ἀνθρωπομορφικές ἢ ζωομορφικές ἀναπαραστάσεις ἢ σύμβολα θεοτήτων καί προγονικῶν πνευμάτων, ἐνῶ στά ἱερά ἄλλων δέν ὑπάρχουν καθόλου εἰδώλια.

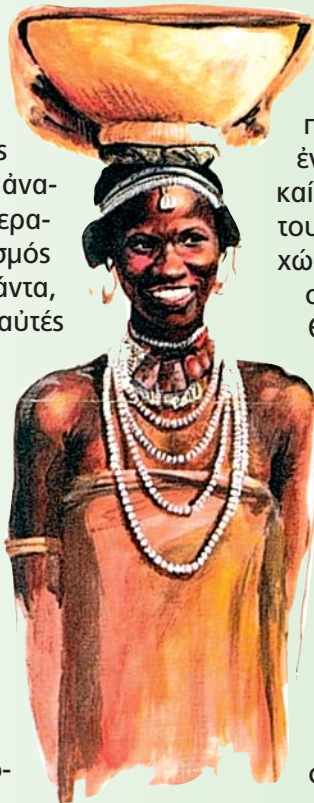
Οἱ κύριοι τρόποι λατρευτικῆς ἐπικοινωνίας τῶν Ἄφρικανῶν μέ τίς θεότητες καί τά πνεύματα εἶναι α) οἱ προσευχές, β) οἱ ἀναίμακτες προσφορές, γ) οἱ θυσίες καί δ) ἡ πνευματοληψία.

Μέ τίς προσευχές ἀπευθύνονται στόν Θεό γιά νά διατυπώσουν ὁποιαδήποτε αἰτήματα ἢ νά ἐκφράσουν διάφορα συναισθήματα. Ἐλλοτε εἶναι προσωπικές καί ἀποτελοῦνται ἀπό μιά σύντομη φράση, π.χ. «Θεέ μου, φύλαξέ με αὐτή τή νύχτα», ἐνῶ ἄλλοτε εἶναι τελετουργικές, σύνθετες καί ἐκτενεῖς. Στούς Κικουόγιου, π.χ., ὁ τελετουργός ἀπαγγέλλει: «Ἔσας ἔχει γαλήνη ἡ χώρα καί ἄς πληθαίνουν οἱ ἄνθρωποι». Ὁ συναγμένος λαός ἀπαντᾷ: «Ἦμνεῖτε τόν Θεό! Εἰρήνη σ' ἐσᾶς!». Ὁ τελετουργός: «Ἔσας εὐημεροῦν οἱ ἄνθρωποι καί ἄς ὑγιαίνουν τά κοπάδια». Ὁ λαός: «Ἦμνεῖτε τόν Θεό! Εἰρήνη σ' ἐσᾶς!».

Σέ ἀρκετές φυλές ἡ παράδοση κωδικοποίησε ὀρισμένες ἐκφράσεις ἢ καί συγκεκριμένους τρόπους προσευχῶν. Στούς Νάντι, π.χ., οἱ ἐνήλικες καί κατεξοχὴν οἱ ἠλικιωμένοι ἀπαγγέλλουν μιά καθορισμένη προσευχή δύο φορές τήν ἡμέρα.

Σέ περίπτωση πολέμου ὁλόκληρη ἡ φυλή κινητοποιεῖται σέ προσευχή. Οἱ μῆτερες προσεύχονται κάθε πρωί γιά τή νίκη καί τήν ἐπιστροφή τῶν παιδιῶν τους. Ἐνας πρεσβύτερος ἀκολουθεῖ τόν στρατό καί προσεύχεται γιά τούς πολεμιστές στή διάρκεια τῶν συγκρούσεων. Προσευχές συνοδεύουν πάντοτε τίς ἀναίμακτες προσφορές καί τίς θυσίες.

Ἀναίμακτες συμβολικές προσφορές, δηλαδή



*Γυναίκα τῆς φυλῆς Ντογκόν.*

διάφορα δώρα, όπως μαγειρεμένη τροφή, αλεύρι, μέλι, καρπούς κ.ά., κάνουν οι Άφρικανοί στον υπέρτατο Θεό, στις άλλες θεότητες και στα πνεύματα, εκδηλώνοντας έτσι τον σεβασμό τους, εκφράζοντας την επιθυμία τους για επικοινωνία και διατυπώνοντας διάφορα αιτήματα ή ευχαριστίες. Σέ πολλές φυλές τέτοιες προσφορές είναι θεσμοθετημένες σε όρισμένες εποχές, είτε ως ευχαριστία για την ευεργετική βροχή, την καλή συγκομιδή, την εύλογια των σπόρων κ.λπ. είτε ως αίτηση βοήθειας και ενίσχυσης.

Οι θυσίες είναι βασικές λατρευτικές εκφράσεις, τρόποι επικοινωνίας με τον υπέρτατο Θεό –όταν η φυλή κλίνει προς τον μονοθεϊσμό–, τις μικρότερες θεότητες και τα πνεύματα –όταν η φυλή κλίνει προς τον πολυθεϊσμό. Οι θυσίες τελούνται συνήθως σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών, όπως όταν η κοινότητα απειλείται από κάποιον κίνδυνο, ανομβρία, πόλεμο, επιδημία, έσωτερικές αντιθέσεις και συγκρούσεις. Τό ήθος, η ατμόσφαιρα, οι θύτες, τα θύματα, τό τελετουργικό και οι προσδοκίες διαφέρουν ανάλογα με τις περιστάσεις. Βασικό χαρακτηριστικό της θυσίας είναι η τελετουργική σφαγή ενός ζώου, πού προσφέρεται στο θείο για να επιτευχθεί ή επικοινωνία μαζί του. Τό θύμα εξαρτάται από τις συνθήκες διαβίωσης της φυλής και την κατάσταση των πραγμάτων. Μπορεί να είναι πρόβατο, τράγος, ταύρος, πετεινός, όρνιθα κ.ά. Σέ μερικές φυλές αναφέρονται και άνθρωποθυσίες. Σχετικά με τή σφαγή, τή καύση και τή προσφορά του θύματος έχουν διαμορφωθεί ειδικοί τελετουργικοί κανόνες και μέθοδοι.

Τή χαρακτηριστικότερη, πάντως, μορφή επικοινωνίας των Άφρικανών με τό υπερβατικό, ιδιαίτερα με τά πνεύματα, και τή αντιπροσωπευτικότερη έκφραση της θρησκευτικότητας τους αποτελεί ή πνευματοληψία. Είναι κι αυτή μιά κατάσταση με

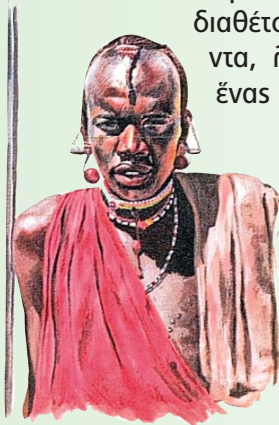
υπαρκτό και αισθητό τό δαιμονικό στοιχείο. Πνευματοληψία είναι ή κατάληψη κάποιων ανθρώπων από ένα πνεύμα, τό όποιο χρησιμοποιεί τό σώμα τους, τή φωνή τους και τίς δυνάμεις τους. Οι άνθρωποι αυτοί, πού είναι ειδικά εκπαιδευμένοι και διαθέτουν ή αποκτούν όρισμένα αναγκαία προσόντα, λέγονται ιεροδιάμεσοι. Για να καταληφθεί ένας ιεροδιάμεσος από τό πνεύμα κάποιας θεότητας, απαιτούνται σύνθετες τελετές με

μουσική, χορό, επικλήσεις και θυσίες. Καί όταν καταληφθεί από τό πνεύμα, ταυτίζεται μ' αυτό και μιλάει, γράφει, προφητεύει έξ όνόματός του. Έτσι επηρεάζει τόσο τήν άτομική όσο και τήν κοινωνική ζωή των ανθρώπων, αφού αποφαίνεται –αυθεντικά και άλλάθτητα υποτίθεται– για διάφορα σημαντικά θέματα, όπως, π.χ., αν πρέπει να γίνει πόλεμος ή όχι, με ποιά μέσα πρέπει ν' αντιμετωπιστεί μιά κα-

τάσταση, ποιοί κανόνες πρέπει να διέπουν τή ζωή μιάς κοινότητας κ.λπ.

Μορφή λατρείας αποτελούν και οι διάφορες μύσεις, πού σχετίζονται άλλοτε με τή μετάβαση σε νέα φάση ζωής (γέννηση, όνοματοδοσία, έφηβεία, γάμο, θάνατο), άλλοτε με τήν ανάληψη ύψηλών αξιωμάτων στην κοινότητα και άλλοτε με τήν εισδοχή σε όρισμένες ομάδες, κυρίως σε μυστικές θρησκευτικές εταιρείες. Κάθε μύση μορφολογικά συνίσταται σε μιά δέσμη συμβολισμών, πού τονίζουν τήν ένταξη σε μιά νέα κοινότητα, και συνήθως συνδέεται με έκπαίδευση στα καθήκοντα και τίς υποχρεώσεις πού συνεπάγεται αυτή ή ένταξη. Η πιό σημαντική και άνεπτυγμένη μύση είναι εκείνη πού όδηγεί τόν έφηβο στην ένηλικίωση.

Μέ τόν γάμο, τόν θάνατο και τήν ταφή συνδέονται θρησκευτικές τελετές, πού περιλαμβάνουν, σε διάφορους συνδυασμούς, προσευχές, ανάιμακτες προσφορές και θυσίες.



Πολεμιστής Μασάι.



Νέος της φυλής Νοϋερ.





ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ.

Ἐως σημειωθεί, τέλος, ὅτι ἕνας δεσμός φιλίας συχνά ἐπισημοποιεῖται μέ κάποια τελετουργία. Ἡ πιά χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἀδελφοποίηση. Συντελεῖται μέ ἀνταλλαγῆ αἵματος μεταξύ τῶν δύο φίλων, πού ἀναμειγνύεται στήν τροφή ἢ τό ποτό, καί μέ ὀρκοδοσία.

### Θρησκευτική τέχνη

Βασικό ρόλο στή θρησκευτική ζωή τῶν Ἀφρικανῶν παίζουν τρεῖς κυρίως τέχνες: ἡ μουσική, ὁ χορός καί ἡ γλυπτική.

Τό τύμπανο εἶναι τό κορυφαῖο ἀφρικανικό μουσικό ὄργανο. Σωστά ἔχει λεχθεῖ, ὅτι ὁ ἦχος τοῦ τυμπάνου εἶναι ἡ φωνή τῆς Ἀφρικῆς. Μεταφέρει τά μηνύματα τῶν πνευμάτων –θεοτήτων καί προγόνων– στούς ζωντανούς καί, ἀντίστροφα, τίς ἐπιθυμίες τῶν ζωντανῶν στά πνεύματα, κινητοποιώντας, διεγείροντας καί ὀδηγώντας στόν χορό τήν κοινότητα.

Ὁ ἀφρικανικός χορός, πού στηρίζεται στήν πολυμετρική ρυθμική καί ἀπαιτεῖ ἐξαιρετική συγκέντρωση, προξενεῖ ὀριακή ἔνταση τῶν ψυχοσωματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τόν ὁποῖο ὠθεῖ σέ ἄλλα πέρα ἀπό τήν περιοχῆ τοῦ συνειδητοῦ καί

ὀδηγεῖ στόν ἔκστασιασμό.

Μέ γλυπτά σέ ξύλο συνήθως, ἀλλά καί σέ ἔλεφαντόδοντο ἢ μέταλλο σπανιότερα, ἀναπαριστοῦν οἱ Ἀφρικανοί τίς μορφές τῶν πνευμάτων, θεοτήτων καί προγόνων. Τόν ὑπέρτατο Θεό δέν τόν ἀπεικονίζουν. Εὐλόγλυπτα, ἐπίσης, εἶναι τά περισσότερα τελετουργικά ἀντικείμενα, ράβδοι, στολισματα κεφαλῶν, ιερά καθίσματα καί μάσκες, οἱ ὁποῖες χρησιμοποιοῦνται σέ μύσεις.

Ἡ ἀφρικανική γλυπτική τέχνη δέν εἶναι οὔτε ρεαλιστική οὔτε ἀφηρημένη. Ἐκφράζει ιδιότυπα, ἐλεύθερα καί πολυσήμαντα, τή βαθύτερη ὑπόσταση τοῦ εἰκονιζόμενου.

### Ἐπιλογικά

Ἐκατομμύρια Ἀφρικανοί ἐξακολουθοῦν νά ζοῦν στά πλαίσια τῶν παραδοσιακῶν θρησκευμάτων τῆς μαύρης ἠπείρου, τά ὁποῖα συνοδικά σκιαγραφήσαμε. Τά θρησκευτά αὐτά, βέβαια, σήμερα πλήττονται ἀπό τήν ἀσυφιλία, πού συνεπάγεται τήν ἀνάπτυξη τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς, καί συρρικνώνονται λόγω τῆς διαδόσεως τοῦ Ἰσλάμ καί τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀναβιώνουν, ὥστόσο, μέ νέες μορφές, εἰσβάλλοντας μάλιστα μέ ἕμμεσο τρόπο καί στίς σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, πού υἱοθετοῦν ὀρισμένα στοιχεῖα τους (μουσικούς ρυθμούς, πνευματοληψία, ἔκστασιασμό κ.ἄ.) ὡς διεξόδους τάχα στά βιοτικά καί ψυχολογικά ἀδιέξοδα. Στήν πραγματικότητα, ὅμως, αὐτά δέν ὀδηγοῦν παρά σέ παραισθήσεις καί δαιμονισμό.

Ἐως εὐδοκήσει ὁ πανάγαθος Θεός, μέ τίς εὐχές τῶν ἀγίων Του καί τοῦς κόπους τῶν ἱεραποστόλων Του, νά ἡλυτρώσει τοῦς Ἀφρικανούς ἀδελφούς μας καί ὄλους μας «ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκοτοῦς», ὀδηγώντας μας «eis τήν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ» (Κοθ. 1,13).

Μ.Σ.Π.

## Οικονομική συμβολή του Γραφείου Έξωτερικῆς Ίεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας κατά τό α΄ καί β΄ τρίμηνο τοῦ ἔτους 2010

Ἀπό τό Γραφεῖο Ἐξωτερικῆς Ίεραποστολῆς ἐστάλησαν, κατά τό ἐξάμηνο Ἰανουαρίου - Ἰουνίου 2010, στίς ἱεραποστολικές χώρες, τά κάτωθι:

### Κένυα:

• Μισθοί 143 ἰθαγενῶν κληρικῶν	38.610
• Συντάξεις 18 κληρικῶν	4.860
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	1.300
	<u>44.770 €</u>

### Μουάνζα:

• Μισθοί 38 ἰθαγενῶν κληρικῶν	10.260
• Ἐπιδόματα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένων	1.200
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	400
	<u>11.860 €</u>

### Οὐγκάντα:

• Μισθοί 48 ἰθαγενῶν κληρικῶν	12.960
• Συντάξεις 9 κληρικῶν	2.430
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	370
	<u>15.760 €</u>

### Κογκό:

• Μισθοί 34 ἰθαγενῶν κληρικῶν	9.180
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	550
	<u>9.730 €</u>

### Μπραζαβίλ:

• Μισθοί 9 ἰθαγενῶν κληρικῶν	2.430
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	250
	<u>3.280 €</u>

### Μπουρούντι:

• Μισθοί 1 ἰθαγενοῦς κληρικοῦ	270
-------------------------------	-----

• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
	<u>870 €</u>

### Καμερούν:

• Μισθοί 22 ἰθαγενῶν κληρικῶν	5.940
• Συντάξεις 4 κληρικῶν	1.080
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	990
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
	<u>8.610 €</u>

### Τσάντ:

• Μισθοί 2 ἰθαγενῶν κληρικῶν	540 €
------------------------------	-------

### Γκάνα:

• Μισθοί 21 ἰθαγενῶν κληρικῶν	5.670
• Συντάξεις 6 κληρικῶν	1.620
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	9.350
	<u>16.640 €</u>

### Σιέρα Λεόνε:

• Μισθοί 2 ἰθαγενῶν κληρικῶν	540
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
	<u>1.140 €</u>

### Ἀκτή Ἐλεφαντοστοῦ:

• Μισθός 1 ἰθαγενοῦς κληρικοῦ	270 €
-------------------------------	-------

### Νιγηρία:

• Μισθοί 22 ἰθαγενῶν κληρικῶν	5.940
• Συντάξεις 5 κληρικῶν	1.350
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	6.685
	<u>13.975 €</u>



**Μπενίν:**

• Μισθοί 5 ιθαγενῶν κληρικῶν	1.350
• Συντάξεις 2 κληρῶν κληρικῶν	540
	<u>1.890 €</u>

**Μαδαγασκάρη:**

• Μισθοί 24 ιθαγενῶν κληρικῶν	6.840
• Σύνταξη 1 χήρας κληρικοῦ	270
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	24.890
	<u>32.600 €</u>

**Ζιμπάμπουε:**

• Μισθοί 3 ιθαγενῶν κληρικῶν	810 €
------------------------------	-------

**Μαλάουι:**

• Μισθοί 2 ιθαγενῶν κληρικῶν	540 €
------------------------------	-------

**Κολουέζι:**

• Μισθοί 46 ιθαγενῶν κληρικῶν	12.420
• Συντάξεις 3 κληρῶν κληρικῶν	810
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
	<u>13.830 €</u>

**Ζάμπια:**

• Μισθοί 2 ιθαγενῶν κληρικῶν	540
• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	50
	<u>590 €</u>

**Κορέα:**

• Μισθοί 8 ιθαγενῶν κληρικῶν	2.160
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	140
	<u>2.900 €</u>

**Ἰνδία:**

• Μισθοί 11 ιθαγενῶν κληρικῶν	2.970
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	600
• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	548
	<u>4.118 €</u>

**Ἰνδονησία:**

• Μισθοί 9 ιθαγενῶν κληρικῶν	2.430
• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	826
	<u>3.256 €</u>

**Φιλιππίνες:**

• Μισθοί 8 ιθαγενῶν κληρικῶν	2.160 €
------------------------------	---------

**Ταϊβάν:**

• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	500 €
--	-------

**Χόνγκ Κόνγκ:**

• Γιά τό ἱεραποστολικῶς ἔργο ἐκ δωρεῶν	1.770 €
--	---------



Ὁ π. Χρυσόστομος Manalu κατά τήν ὥρα τῆς κατήχησης στό Medan τῆς Ἰνδονησίας.

## Λαϊκίπια. Δημοτικό Σχολείο στο Λομπέρε

Ἡ Λαϊκίπια εἶναι ἀρκετά μεγάλη περιοχή βορειοδυτικά τῆς Ναιρόμπης. Εἶναι μιά ἀπό τίς πιο φτωχές περιοχές τῆς Κένυας. Σέ περίοδο ξηρασίας, πράγμα πού συμβαίνει πολὺ συχνά, οἱ κάτοικοι ὑποφέρουν πολὺ καί ἀντιμετωπίζουν ἔντονη πείνα. Τοὺς λείπει ὄχι μόνο ἡ τροφή (καλαμπόκι, ρύζι, χορταρικά) ἀλλὰ καί τὸ νερό. Δέν γίνεται κἄν λόγος γιὰ κάποιο σύστημα ὑδρευσης παρὰ τὸ γεγονός ὅτι κοντά στίς κατοικημένες περιοχές ὑπάρχουν μικρές λίμνες πού θά μπορούσαν κάπως νά λύσουν τὸ πρόβλημα. Κατοικοῦν σέ σπίτια πού παλαιότερα ἦταν χορτοκαλύβες καί σιγά - σιγά ἔγιναν τσιγκοπαράγκες! Κάποια βελτίωση βέβαια ὑπάρχει στίς κατοικίες τους ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νά ἀντιμετωπίζουν τὸν κίνδυνο τῆς καταστροφῆς ἀπὸ τοὺς ἐλέφαντες.

Αὐτὰ τὰ μεγαλόσωμα ζῶα στὴν περίοδο τῆς ξηρασίας τρέχουν μέ ταχύτητα πρὸς τίς λίμνες γιὰ νά πιοῦν νερό. Στὸ πέρασμά τους καταστρέφουν ὅ,τι βροῦν μπροστά τους. Τρέχοντας παρασύρουν τὰ καλυβόσπιτα ἢ τίς τσιγκοπαράγκες καί καταστρέφουν τὰ πάντα. Τὰ προβλήματα πού στὸ πέρασμά τους δημιουργοῦν εἶναι πολλὰ καί ὀδυνηρά. Μικροὶ καί μεγάλοι συχνά πληρώνουν μέ τὴν ζῶή τους τὴν ἐξόρμηση τῶν τεράστιων αὐτῶν ζῶων.

Τὸ φαινόμενο τῆς ξηρασίας εἶναι πράγματι μεγάλο καί προκαλεῖ ὀδύνη νά βλέπει κανεὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις μέ καλαμπόκι νά εἶναι ὅλα ξηρὰ τελείως καί κάθε προσπάθεια τῶν κατοίκων νά καλλιεργήσουν ἔστω καί λίγα λαχανικά ἀποτυγχάνει γιὰ τὸν λείπει τὸ νερό.

Ἐπισκεφτήκαμε στὴ Λαϊκίπια τὴν περιοχή Λομπέρε σέ ἐποχὴ βροχῶν καί ἔτσι εἶδαμε λίγο πράσινη γῆ μέ καλλιεργημένα χωράφια καί ἀναπτυγμένα καλαμπόκια, πού εἶναι ἡ βασικὴ τους τροφή. Κύριος σκοπὸς μας ἦταν νά ἐπισκεφτοῦμε τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τοῦ Λομπέρε. Πρὶν 25 χρόνια κτίστηκε αὐτὸ τὸ σχολεῖο μέ οικονομικὴ βοήθεια Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν Φινλανδία. Εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο κτήριο μέ αἶθουσες γιὰ 380 παιδιά. Προσπαθοῦν νά τὸ συντηρήσουν ὅσο μπορούν ἀλλὰ ἔχει ὑποστρεῖ πολλὴς φθορῆς κατὰ τὴν πάροδο τῶν χρόνων. Διαπιστώνει κανεὶς ἔντονη τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνανέωσης. Πάντα ἐλπίζουν ὅτι κάποιοι δωρητές θά βρεθοῦν νά βοηθήσουν στὴν ἀνακαίνιση τούτου τοῦ σχολεῖου ὥστε νά ἔχουν αὐτὰ τὰ παιδιά, πού ἔρχονται ἀπὸ τὰ πάμφτωχα σπίτια τῆς περιοχῆς, μιά ἀσφαλὴ στέγη καί ἓνα ὁμορφὸ περιβάλλον.

Οἱ μαθητὲς ἔρχονται ἀπὸ ὅλη τὴ γύρω περιοχή καί ἀρκετοὶ περπατοῦν 2-3 ὥρες τὸ πρῶ καί ἄλλες τόσες τὸ ἀπόγευμα στὴν ἐπιστροφή τους. Ὑπάρχουν καί παιδιά

πού μένουν πιο κοντὰ στὸ σχολεῖο. Ἀλλὰ ὅλα εἶναι πάμφτωχα ντυμένα καί ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξυπόλητα ἢ μερικὰ φοροῦν πολὺ φθαρμένα παπούτσια πού πολλὲς φορές στὸν δρόμο τὰ βγάζουν καί τὰ κρατοῦν στὰ χέρια γιὰ νά μὴ χαλάσουν! Τὰ φοροῦν μόνο ὅταν φτάσουν στὸ σχολεῖο. Τελευταίως ἀπέκτησαν καί σχολικὴ «στολή» πού ἀπὸ τὴ συνεχὴ χρήση ἔχει ἀρκετὰ φθαρεῖ.

Μεγάλὴ εὐεργεσία γιὰ τοῦτα τὰ παιδιά εἶναι τὸ φαγητὸ πού τοὺς προσφέρεται πρῶ, μεσημέρι καί κἄτι πρόχειρο τὸ ἀπόγευμα πρὶν ξεκινήσουν γιὰ τὰ σπίτια τους. Τρῶνε κάθε μέρα 380-385 παιδιά. Μαζὶ τους τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ. Ἀκόμη καί τὸ Σάββατο πού δέν ἔχουν μαθήματα τὰ παιδιά ἔρχονται στὸ σχολεῖο ὅπου ἀσχολοῦνται μέ πρακτικὰ θέματα, γυμναστικὴ, χειροτεχνία, ζωγραφικὴ καί διάβασμα στὴ βιβλιοθήκη πού διαθέτει τὸ Σχολεῖο. Τρῶνε τὸ πρῶ καί τὸ μεσημέρι καί ὕστερα γυρίζουν στὰ σπίτια τους.

Μερικὰ παιδιά πού μένουν κάπως κοντὰ παίρνουν κάθε μέρα τὸ μεσημεριὰτικο φαγητὸ τους καί πάνε στὸ σπίτι τους νά τὸ μοιραστοῦν μέ τὰ ἀδέλφια τους. Ἐπειτα γυρίζουν γιὰ νά συνεχίσουν τὰ ἀπογευματινὰ τους μαθήματα.

Κἄτι πού μᾶς ἔκανε ιδιαίτερη ἐντύπωση ἦταν αὐτὸ πού μᾶς εἶπε ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολεῖου. Ἐνας μαθητὴς τοῦ σχολεῖου τους πού τελείωσε τὸν περασμένο Δεκέμβριο ἔδωσε ἐξετάσεις καί μπῆκε πρῶτος στὸ Γυμνάσιο τῆς περιοχῆς. Ἦταν ὅμως πολὺ φτωχὸς καί δέν μπορούσε νά πληρώσει τὰ διδάκτρα γιὰ νά φοιτήσει στὸ Γυμνάσιο. Ὁ διευθυντὴς καί οἱ 8 δάσκαλοι τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου ἀποφάσισαν νά μὴ φᾶνε κρέας γιὰ 40 μέρες καί νά συγκεντρώσουν τὰ χρήματα γιὰ νά πληρώσουν τὰ διδάκτρα τοῦ φτωχοῦ μαθητῆ τους πού τώρα εἶναι στὸ Γυμνάσιο!

Μετά τὸ μεσημεριὰτικο φαγητὸ τους τὰ παιδιά συγκεντρώθηκαν ὅλα κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, κάθησαν στὸ πράσινο χορτάρι καί μέ τὰ τραγούδια καί τοὺς χορούς τους προσπάθησαν νά μᾶς εὐχαριστήσουν. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολεῖου, ἐκπροσωπώντας ὅλο τὸ προσωπικὸ καί τοὺς μαθητὲς, εὐχαρίστησε θερμὰ τὸ Σεβ. Μητροπολίτη Κένυας καί ὄλους ὅσοι πρόσφεραν καί προσφέρουν οικονομικὴ βοήθεια γιὰ τὴν καθημερινὴ διατροφή τῶν παιδιῶν.

Πράγματι τούτη ἡ ἐμπειρία ἦταν συγκλονιστικὴ γιὰ μᾶς πού ἐρχόμαστε ἀπὸ ἄλλα περιβάλλοντα μέ τελείως διαφορετικὰ βιώματα καί συνθήκες. Εὐχνηθήκαμε ἀπὸ καρδιάς ὁ Θεὸς νά δίνει δύναμη καί κουράγιο σ' αὐτοὺς πού προσφέρουν τὴν ἀγάπη τους καί ὑπηρετοῦν τόσα παιδιά μέ ὑπερβολικὲς ἀνάγκες ζωῆς καί ἐπιβίωσης.



## Ἑρώτηση:

*Ἐπιτρέπεται ἓνας χριστιανός τῶν ἱεραποστολικῶν χωρῶν νά ὀρκίζεται στούς τοπικούς θεούς ἢ σά εἰδωλα;*

## Ἀπάντηση:

Ὁ 4δ' (94) κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου ὀρίζει: «Τούς ὀμνύοντας ὄρκους ἐλληνικούς, ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει· καί ἡμεῖς τούτοις ἀφορισμὸν ὀρίζομεν» (Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλή, Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β', σελ. 528). Σύμφωνα μέ τόν κανόνα αὐτό ἀφορίζονται ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοί, «ὅπου κατά τήν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων ὀμνύουν, ἢ εἰς τούς ψευδωνύμους θεούς ἐκείνων, λέγοντες μά Δία, ἢ εἰς τά στοιχεῖα, οἷον μά τόν Ἥλιον, μά τόν Οὐρανόν καί ἄλλα παρόμοια, καθὼς καί ὁ πα' (81) τοῦ Βασιλείου Κανόνων, εἰς ἐπιτίμια ὑποβάλλει αὐτούς» («Πηδάλιον», σελ. 301).

Καί τοῦτο συμβαίνει, γιατί ὁ ὄρκος αὐτός φανερώνει ὅτι δέν ἔχουν ἀποκοπεῖ τελείως ἀπό τίς ἐθνικές συνήθειες, ἢ ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἀσπάζονται τούς θεούς αὐτούς ἢ τά εἰδωλα.

Βεβαίως, ἴσως ἰσχυρισθοῦν μερικοί ὅτι ὀρκίζονται ἀκριβῶς σ' αὐτές τίς θεότητες, ἐπειδή δέν τίς ὑπολογίζουν, ἀλλὰ τίς καταφρονοῦν καί περιφρονοῦν. Ὅμως ὁ μέγιστος βυζαντινός κανονολόγος Βασιλαμῶν σημειώνει: «Ἐάν τις... τήν ὀρθόδοξον πίστιν σεβόμενος, ὀμνύη ὄρκους ἐλληνικούς ἐκ καταφρονήσεως, κολλασθήσεται ἢ οὐ; Λύσις. Κολλασθήσεται (= θά τιμωρηθεῖ)» (Ράλλη-Ποτλή, τόμ. Β', σελ. 528-529).

Πολλοί ἔλεγε ὅτι μέ τό νά ἀπαγορεύει ὁ κανόνας ὀνομαστικῶς μόνο τούς ἐλληνικούς ὄρκους, τοῦτο σημαίνει, ὅτι μπορεῖ ὁ χριστιανός νά ὀρκίζεται σέ

ἄλλου θεούς ἢ σέ εἰδωλα, ἢ ἔστω στόν ἀληθινὸ Θεό.

Κατ' ἀρχάς πρέπει νά προσέξουμε ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κανόνας μπορεῖ νά μὴν τιμωρεῖ ἐκεῖνον πού δίνει ὄρκο χριστιανικό ἢ κάποιο ἄλλο ὄρκο, ἀλλὰ τοῦτο δέν σημαίνει ὅτι ἐπιτρέπει ἢ ἀκόμη περισσότερο ὅτι προτρέπει τήν παροχή ὄρκου. Τό νά βγάζουμε συμπεράσματα ἀπό μιά τέτοια συλλογιστική εἶναι ἐπικίνδυνο καί ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀντικανονικό καί ἀντικανονολογικό. Ὁ πζ' (87) καν. τοῦ Μεγ. Βασιλείου λέει: «Τό ἐκ τῆς ἀκολουθου ἐπιφορᾶς τό σιωπηθέν συλλογίζεσθαι, νομοθετοῦντός ἐστιν, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος» (Ράλλη-Ποτλή, τόμ. Δ', σελ. 161). Τήν ἀρχή αὐτήν τοῦ Μεγ. Βασιλείου τό «Πηδάλιον» (σελ. 635) τήν ἀποδίδει ὡς ἐξῆς: «Τό νά συμπεραίνῃ τινάς (= κάποιος) ἀπό τήν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἐκεῖνο, ὅπου ἡ Γραφή ἐσιώπησε, τοῦτο δέν εἶναι ἴδιον ἐκείνου ὅπου θέλει νά λέγῃ, ὅσα λέγει ὁ νόμος, ἀλλ' ἐκείνου ὅπου θέλει νά νομοθετῇ αὐτός ἀπό λόγου του».

Ἄλλὰ πρὸς ἄρση κάθε ἀμφιβολίας καί ἀβεβαιότητας ἔχουμε τούς λόγους τοῦ Κυρίου πού ἔλεγε γενικῶς, ρητῶς καί κατηγορηματικῶς: «Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δέ τῷ Κυρίῳ τούς ὄρκους σου. Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως·

μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δέ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δέ περισσόν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν» (Ματθ. 5,33 ἐξ.). Ἐπομένως οὔτε στὸν ἀληθινὸ Θεό, οὔτε σὲ ἀλλήλους Θεοῦ οὔτε σὲ εἰδωλὰ εἶναι δυνατόν νά ὀρκίζεται ὁ χριστιανός.

Καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος στήν καθολικὴν του ἐπιστολὴν ἐπαναλαμβάνει, ἀκολουθώντας τὸν Κύριο, καὶ προτρέπει: «Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον· ἦτω δέ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὐ οὐ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν (ἢ, εἰς ὑπόκρισιν) πέσπτε» (Ἰακ. 5,12). Αὐτὴ εἶναι ἡ εὐαγγελικὴ καὶ ἡ ἀποστολικὴ καὶ ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια.

Ἐδῶ ἴσως πρέπει νά κάνουμε μίαν παρέκβαση. Εἴτε ἡ μία γραφή («ὑπὸ κρίσιν») εἴτε ἡ ἄλλη («εἰς ὑπόκρισιν») εἶναι ἡ αὐθεντικὴ, ἐκείνη δηλαδή ἡ ὁποία γράφτηκε ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Ἰάκωβο, τὸ γεγονός εἶναι ἕνα: Ὅτι καὶ ἡ δυσμενὴς κρίση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κρίση τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ κατάκριση τῶν ἀνθρώπων, ὅπως καὶ ἡ ὑπόκρισις εἶναι δυσάρεστες καὶ ἐπικίνδυνες καταστάσεις καὶ γιὰ τὴν ὑγεία καὶ γιὰ τὴν ἀξιοπιστία καὶ ἀξιοπρέπεια, ἀλλὰ

καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Δυστυχῶς, ὅμως, πολλοὶ Χριστιανοὶ παραθεωροῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸν διάβολο (πρβλ. τὸ «ἐκ τοῦ πονηροῦ» τοῦ Ματθ. 5,37) μὲ τὸ νά υἱοθεοῦν τὸ ψέμα καὶ τὴ διπλοπροσωπία. Δέν χρησιμοποιοῦν τὴν εὐθύτητα, τὸν εὐθὺ καὶ ἴσιο δρόμον τῆς εὐλικρίνειας καὶ τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ τὸν στραβὸ καὶ στρεβλὸ δρόμον τῆς ψευδολογίας καὶ ὑποκρισίας.

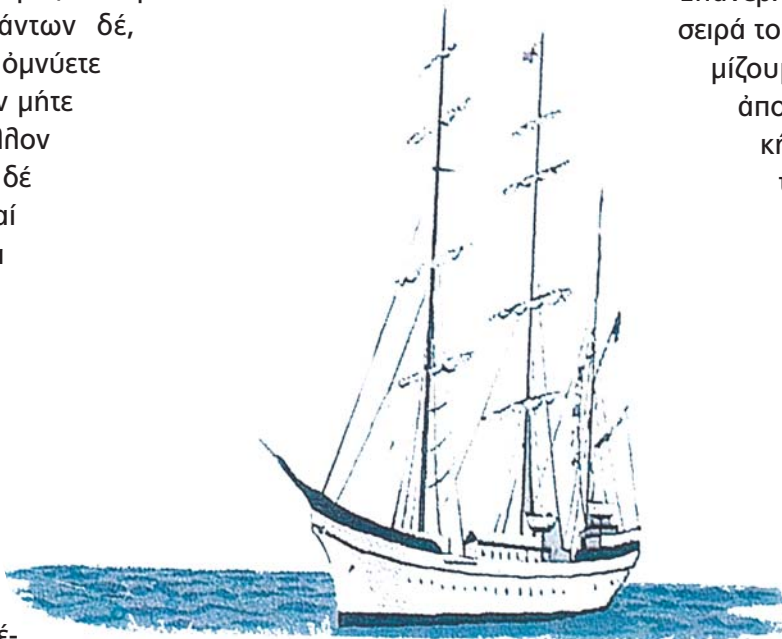
Ἐπανερχόμεστε ὅμως στὴ σειρά τοῦ λόγου καὶ ὑπενθυμίζουμε τὴν εὐαγγελικὴ, ἀποστολικὴ καὶ κανονικὴ ἀκρίβεια στὸ θέμα τοῦ ὄρκου, ὅπως ἐκθέσαμε πρὶ πάντων.

Ὡστόσο προτοῦ κηλίσουμε τὸ παρὸν σημεῖωμα, θά πρέπει νά σημειώσουμε καὶ τὰ ἐξῆς ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς οικονομίας: Ἐάν ὁ Χριστιανὸς ἱεραπόστολος ἢ ὁ ἰθαγενὴς πιστὸς βρίσκεται

σὲ χώρα, ὅπου οἱ πολιτικαὶ ἀρχὲς ἐπιβάλλουν τὴν ὀρκωμοσίαν, τότε εἶναι ὑποχρεωμένος νά ὀρκίζεται στὸν ἀληθινὸ Θεό, ἢ ἔστω ἀορίστως μόνο μὲ τὴ λέξη «ὀρκίζομαι», καὶ ὄχι σὲ ἄλλες θεότητες.

Ὅλα αὐτὰ φυσικὰ σὲ συνεννόηση καὶ μὲ τίς ὁδηγίες τῶν ἀρμόδιων τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ἐφόσον πρόκειται γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οικονομίας.

Παν. Ἰ. Μπούμης





# «τῶν δέ μαθητῶν καθὼς ἔνυπορεῖτό τις ὤρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς... ἀδελφοῖς»

(Πράξ. ια΄ 29)

**Ἀπὸ 1-4-2010 ἕως 30-6-2010 προσεφέρθησαν στὸ Γραφεῖο Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τὰ παρακάτω χρηματικά ποσά γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ἀπὸ τοὺς:**

Ananiadis M. 57,60 • Ioannou S. 33,66 • Phloridis G.P. 80,82 • Trizis C. 100 • Ἀγαλιπούλλου Δ. 50 • Ἀδελφίδου Ἐ. 50 • Ἀηδονίδου Β. 20 • Ἀθανασιάδου Δ. 900 • Ἀθανασίου Ἐ. 50 • Ἀλεξάκη Ἀ. 5 • Ἀλεξίου Σ. 100 • Ἀθικάκο Γ. 250 • Ἀημυρό Γ. 10 • Ἀναστασιάδης Π. 280 • Ἀνδριώτης Ε. 50 • Ἀνελλῆ Δ. 50 • Ἀντελλῆ Δ. 50 • Ἀντωνάκου Ἰ. 65 • Ἀντωνιάδου Χ. 350 • Ἀντωνιο 150 • Ἀνυφαντῆ Β. 300 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2313, 3130) 144,38 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3123) 1.000 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3204) 500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2475, 3412, 3867) 210 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3800) 3.000 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1874) 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2210) 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1931) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2160) 50 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 4925) 10 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3053) 400 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2044) 120 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1853, 3774) 350 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2399) 20 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3209) 150 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1948) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1846) 200 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3171) 350 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3170, 3208) 80 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2597) 300 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3805) 300 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1835) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3754) 10 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3819) 1.000 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3076) 200 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3787) 2.500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3788) 2.500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2023) 350 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1957) 300 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2290) 200 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3177) 120 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2218, 3815) 200 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3799) 100 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 4923) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3509)

90 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3415) 5 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3176) 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 4122) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 4099) 2.450 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3808) 1.500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3168) 100 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 4940) 20 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3409) 500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 3410) 400 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2630) 500 • Ἀποστολίδου Ἐ. 300 • Ἀποστόλου Μ. 20 • Ἀραπατζῆ Δ. 20 • Ἀρβανιτίδου Α. 150 • Ἀρμπῆ Ἐ. 20 • Ἀτματζίδης Ἀ. 25 • Αὐγερινό Μ. 150 • Αἰβαζάκη Ἀ. 100 • Βάβη Ν. 100 • Βαλωμένο Ἀ. 50 • Βαρβεράκη Ἐ. 20 • Βαρθάλη Χ. 150 • Βασιλάκη Σ. 350 • Βασιλειάδης Κ. 50 • Βασιλειάδης Π. 20 • Βασιλειάδου Ἀ. 30 • Βασιλοπούλου Σ. 50 • Βαχαδούρη Π. 150 • Βαϊνᾶ Γ. 90 • Βαϊτσάκη Ἀ. 50 • Βενιέρη Α. 30 • Βεργόπουλο Ἰ. 50 • Βέτα Γ. 60 • Βιζένκο Γ. καὶ Ἀ. 30 • Βιλαέτης Ἰ. 10 • Βληντῆ Φ. 40 • Βηλασσοπούλου Γ. 40 • Βηλάχου Ἀ. 200 • Βόγα Ἰ. 100 • Βογιατζόγλου Ἐ. 40 • Βούλγαρη Π. 120 • Βούλκα Π. 50 • Βουτσιλάκου Ἰ. 10 • Βρασίδα 17 • Βρουβᾶ Ἀ. 100 • Γαλανάκη Ἐ. 20 • Γεωργιάδης Γ. 350 • Γεωργιάδης Φ. 25 • Γεωργίου Α. 160 • Γεωργίου Π. 50 • Γεωργόπουλο Ἰ. 1.000 • Γεωργοπούλου Χ. 270 • Γεωργοτᾶ Γ. 100 • Γιαννακόπουλο Ἀ. 90 • Γιαννακοπούλου Ἐ. 50 • Γιανναρά Μ. 30 • Γιαννέλου Η. 30 • Γιαννετάκη Ἐ. 20 • Γκανασούλη Τ. 70 • Γκασνάκη Σ. 10 • Γκιουρτζιάν Γ. 50 • Γκούμα Δ. 50 • Γκριλλῆ Ἀ. 20 • Γουργουλιᾶτο Φ. 20 • Γραμματικοῦ Ἀ. 100 • Γραμματικοῦ - Πουλιῆ Ε. 50 • Γραμματικοῦ Σ. 50 • Γραμμένο Κ. 25 • Γρηγοριάδης Ε. 50 • Γρίβα Β. 60 • Γυαλιστρά Δ. 150 • Δαβάνη Π. 20 • Δασαρχεῖο Ἀρναίας (ὑπάλληλοι) 30 • Δεμελλῆ Θ. 20 • Δερμεντζόγλου Ἀ. 50 • Δημαράτου Ὁ. 60 • Διαλησμά Κ. 100 • Διαμαντῆ Ἀ. 25 • Διαμαντόπουλο Π. 150 •

Διαμαντοπούλου Ἐ. 20 • Δικονίμου Ε. 70 • Δίπλα Χ. 120 • Δουρίδα Β. 100 • Δρακάκη Μ. 100 • Δρακόπουλο Κ. 80 • Δρίζη Θ. 20 • Δρίζη Ἰ. 20 • Δροσοπούλου Ὁ. 100 • Εὐάγγελιο 150 • Εὐθυμιάδου Σ. 150 • Εὐθυμίου Γ. 200 • Εὐθυμίου Ο. 60 • Ζάβρα Κ. 10 • Ζαλακώστα Β. 800 • Ζαρίφη Μ. 10 • Ζαρκαδούλα Ἰ. 50 • Ζερβάκο Π. 15 • Ζῆκο Χ. 1.000 • Ζουγανέλη Ἐ. 30 • Ζουρμπουλόγλου Χ. 100 • Ζωγιά Ε. 100 • Ἰησοφαστήριον «Οἱ ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΙ» 30 • Θαλασέλη Π. 300 • Θεοδοσιάδης Ε. 80 • Θεοδοουλίδης Μ. 100 • Θεοδωρακάκη Ζ. 50 • Θεοδωρόπουλο Ἰ. 4.000 • Ἰωαννίδη Π. 300 • Κακαράτζα Ἀ. 10 • Καλαντζοπούλου Φ. 300 • Καλλῆκη Ἐ. 50 • Καμπούρη Χ. 50 • Κανδαράκη Ἀ. 100 • Καντᾶ Ν. 50 • Κανταρά Ἰ. 10 • Καντιδάκη Ἰ. 75 • Καούδης Ἀ. 80 • Καπέλου Τ. 50 • Καπικῆ Δ. 30 • Καραβάνης Ε. 60 • Καραδάκης Σ. 100 • Καραολάνης Κ. 100 • Καρασακαλίδης Μ. 50 • Καραϊθανίδου Ἀ. 30 • Καραϊσαρηλῆ Κ. 100 • Καραδάκης Ε. 70 • Καρρά Ν. 20 • Καρύδης Ε. 50 • Κασσῆ Ο. 100 • Καταπόδης Ἰ. 10 • Κατῆ. Σχ. Ὅσιων Μετεωριτῶν Πατέρων 100 • Κατράκη Ἀ. 200 • Κατσοῦρη Π. 50 • Κεκάκης Μ. 10 • Κετσιμπαση Χ. Μ. 60 • Κληρονόμο Ἰ. 50 • Κολλιντζᾶ Γ. 300 • Κολλιοπούλου Χ. 50 • Κολυβά Ἀ. 40 • Κομαρίμα Ἰ. 100 • Κομποῦλη Μ. 30 • Κονιδάρης Γ. 50 • Κοντοβράκης Α. 30 • Κοντοδήμου Κ. 100 • Κοντοδήμου Φ. 50 • Κοντοπόδης Ε. 100 • Κορακιανίτου Ἀ. 400 • Κορίκη Μ. 50 • Κορολόγου Μ. 80 • Κοτσαρίνη Κ. 20 • Κούγια Α. 30 • Κούλη Ἰ. 450 • Κουλοπούλου Ἐ. 300 • Κουντοῦρη Γ. 150 • Κουρεϊλίδου Ἐ. 10 • Κούστα Ἀ. 100 • Κουτονιά Π. 50 • Κουτσογιάννη Δ. 150 • Κουτσοδήμα Ἐ. 20 • Κουτσοκώστα Φ. 100 • Κουτσου-



βέλη Λ. 10 • Κουτσουπιά Σ. 500 • Κουτσουρή Γ. 75 • Κροκίδα Ε. 150 • Κτιστάκη Ν. 60 • Κυπραίο Π. 250 • Κυπριωτάκη Κ. 50 • Κυριαζοπούλου Σ. 150 • Κυριακίδα Ά. 30 • Κυψέλη Σ. 10 • Κωνσταντάκου Ε. 5 • Κωνσταντινίδου - Έλεούσα Μ. 100 • Κωνσταντίνου Β. 50 • Κωστοπούλου Π. 30 • Λάκκα Σ. 300 • Λάμπρου Ά. 70 • Λάππα Β. 100 • Λάππα Ν. 20 • Λιανδράκη Μ. 20 • Λιανού Κ. 30 • Λιάνη Ό. 300 • Λιβιεράτου Δ. 50 • Λιόλιου Έ. 40 • Λίτο Σ. 200 • Λίτσα Π. 50 • Λουβή Μ. 50 • Λουκάκη Π. 100 • Λουκοπούλου Ρ. 500 • Λύδια 50 • Λυκοπάντη Έ. 100 • Μαγγιώση Α. 1.450 • Μαζωνάκη Έ. 100 • Μαθιό Π. 60 • Μακρέλη Ί. 30 • Μακροπούλου Έ. 25 • Μάλλα Γ. του Ή. 100 • Μάνθου Ν. 30 • Μαργαρίτη Κ. 120 • Μαργαρίτη Σ. 60 • Μαργέλη Π. 150 • Μαρνίκα Α. 100 • Μαρσέλλου Σ. 10 • Μαρτίνου Π. 170 • Μάττε Π. 160 • Μαυράκη Ν. 100 • Μαυροπούλου Α. 50 • Μέμμου Ε. 50 • Μητροπολίτη Χριστουπόλεως κ. Πέτρο 5.000 • Μιχαήλ Χ. 3.000 • Μιχαηλίδη Ί. και Κ. 200 • Μιχαλάκη Ά. 50 • Μιχαλάκη Α. 10 • Μιχάλογλου Α. 30 • Μονή Άγ. Τριάδος 15 • Μονή Καρακάλου 50 • Μονή Μυρσινιωτίσσης 50 • Μουστάκα Π. 220 • Μουχταρόπουλο Ά. 25 • Μπανάκα Ε. 15 • Μπελεχρή Ά. 300 •

Μπίκου Φ. 200 • Μπίνα Ά. 100 • Μποζόπουλο Κ. 50 • Μπουζάνη Σ. 125 • Μπουλοπούλου Ά. 100 • Μπουρνάκη Θ. 100 • Μπουρσινού Β. 100 • Μπουχλή Μ. 50 • Μυλωνά Ε. 50 • Ν.Ε.Ν. 500 • Ναό Άγ. Δημητρίου Μυκονιάτικα 70 • Ναό Άγ. Δημητρίου 80 • Ναό Άγ. Ανδρέου 10 • Ναό Γεν. Θεοτόκου Άγιονπηγής 30 • Νεσλόγλου Μ. 200 • Νίκα Π. 100 • Νικολάου Δ. 100 • Νικολάου Ε. 50 • Νικολαΐδου Κ. 150 • Νικολετόπουλο Δ. 30 • Νικολιδάκη Β. 100 • Νικολινάκου Μ. 200 • Ντάντη Σ. 20 • Ντόκα Π. 300 • Ντόκου Κ. 55 • Ξυφάρη Α. 20 • Οικονόμου Ε. 100 • Ουζούνη Ί. 140 • Ουζούνη Σ. 100 • Παδουβά Ν. 150 • Παδουβά Ν. 150 • Παιδοβρεξάκη Ί. 50 • Πανούση Α. 50 • Πανουτσοπούλου Κ. 50 • Παντζοπούλου Ά. 60 • Παντογιού Π. 180 • Παπαβασιλείου Ά. 50 • Παπαβασιλείου Ά. 20 • Παπαγαβριήλ Π. 60 • Παπαγεωργίου Γ. 100 • Παπαγρηγορίου Σ. 20 • Παπαδάκη Κ. 100 • Παπαδάκη Ν. 20 • Παπαδήμο Κ. 50 • Παπαδιά Μ. 30 • Παπαδογιαννάκη Σ. 200 • Παπαδόπουλο Κ. 50 • Παπαδοπούλου Ά. 20 • Παπαδοπούλου Ε. 100 • Παπαδοπούλου Ό. 80 • Παπαδοπούλου Σ. 40 • Παπαθανασίου Ά. 20 • Παπαθανασίου Ά. 80 • Παπαθανασίου Β. 50 • Παπαϊωάννου Π. 40 • Παπα-

κωνσταντίνου Ά. 20 • Παπαμιχάλη Β. - Κουλού 50 • Παπασπυροπούλου Μ. 20 • Παππά Β. 300 • Παρασκευοπούλου Ά. 50 • Παρδαλό Ά. 20 • Παρλιάρου Έ. 50 • Παρρά Ί. 25 • Πασχαλίδη Ά. 30 • Πατούνα Έ. 100 • Πατρικαλάκη Χ. Τ. 40 • Πάτσι Π. 20 • Παυλίδου Έ. 50 • Παχοΰ Π. 200 • Πεγιοΰ Χ. 30 • Περδικέα - Παναγιωτοπούλου Ε. 50 • Περισοράτη Κ. 100 • Πέρρα Θ. 10 • Πετρόπουλο Ί. 700 • Πετρόπουλο Π. 57 • Πιπερτζή Π. 20 • Πληβούκο Δ. 50 • Πληκουτσή Ά. 20 • Πλιάτσικα Δ. 25 • Πολεμικό Σ. του Έ. 200 • Πολίτη Ί. 30 • Πολίτη του Ά. 28 • Ποταμιά Σ. 50 • Πυριόχο Λ. 100 • Ραδίτσα Ξ. 40 • Ρεράκη Δ. 20 • Ρήγκο Ά. 50 • Ροδή Μ. 20 • Ρουμπάνη Χ. 100 • Σαμαλιάνη Ά. 700 • Σαμαρτζή Ζ. 10 • Σαμιώτη Π. 30 • Σαμαζιώτη Ά. 150 • Σαρτζετάκη Ε. 650 • Σιάχου Μ. 20 • Σιδέρη Δ. 140 • Σινανίδου Φ. 30 • Σίνη Α. 10 • Σιούτη Σ. 40 • Σκαμπετζάκη Π. 50 • Σκέντζου Σ. 70 • Σκληβούνου Μ. 20 • Σκληρού Ε. 50 • Σκουλουφινάκη Ε. 100 • Σολδάτο Ε. 250 • Σόντη Ά. 200 • Σουπιάνη Ε. 200 • Σπυριδάκο Σ. 50 • Σταματάτου Ά. 40 • Σταματίου Σ. 50 • Σταματοπούλου Ά. 30 • Σταματοπούλου - Ρούσου Ά. 60 • Σταυρόπουλο Δ. 1.000 • Σταύρου Ε. 75 • Σταύρου Κ. 30 • Σταυρουλιδάκη Β. 300 • Στυλιανού Ν. 10 • Σύλ. «ΑΓ. ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ» 150 • Συμεωνίδου Ά. 100 • Συρίγου Π. 50 • Σύρμου Α. 50 • Ταμπουρατζή Μ. 200 • Ταρσοΐδη Δ. 200 • Τζώτη Ε. 10 • Τζούμα Σ. 150 • Τριανταφύλλου Α. 5 • Τρικαλοπούλου Μ. 150 • Τρούμπα Χ. 150 • Τρύγκα Ά. 20 • Τσάκωνα Σ. 50 • Τσάντζη Ε. 100 • Τσεκρέκο Π. 10 • Τσελεμέγκου Ζ. 50 • Τσελιάγκου Μ. 30 • Τσερτίδου Σ. 20 • Τσικαλά Δ. 60 • Τσικίνη Π. 190 • Τσίπα Ε. 700 • Φαρακλή Α. 5 • Φιλιππαίου Μ. 100 • Φίλιο Ή. 40 • Φούγια Κ. 400 • Φουστέρη Γ. 150 • Φράγκου Π. 50 • Χαιράκη Σ. 20 • Χάληρη Ε. 30 • Χαλιβατζόγλου Π. 20 • Χατζηγιαννάκη Κ. 900 • Χατζηδάκη Μ. 500 • Χατζηκυριακού Β. 50 • Χατζηπαπά Π. 100 • Χήρα Ά. 100 • Χριστοδουλοπούλου Ν. 190 • Ψαράκο Μ. 15 • Ψαρογιώργου - Μαγκλήρα Π. 100 • Ψαροδάκη Π. 70 • Ψαρρά Μ. 50 • Ψηλολίγγου Α. 150.

Επιμέλεια: Εύαγγελος Δ. Ζουρδούμης



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βεπορτάζ από Congo 2  
† ό Κ. 'Α. 'Ιγν.

Περί άλεκτοροφωνίας καί άλλήλων τινών φωνών 3  
έκ τών κυριούμνων άμπελιώνων τής'Αφρικής  
'Επισκόπου Γρηγορίου  
Μητροπολίτου Καμερούν

Συνάντηση μέ τή «σημερινότητα» 6  
Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

Τό αντίδρορο του Συριάκου 9  
Περιγητής

'Η μαμά - Κατερίνα τής καρδιάς μας 11  
Μιά φίλη της

«'Αρατε πύλλας...» 14  
Ε.Γ.

«Τόν κόσμον ου κατέλιπες Θεοτόκε...» 16  
† ό Νιγηρίας 'Αλέξανδρος

Θρησκευολογικά θέματα 18  
Τά άφρικανικά θρησκευύματα  
Μ.Σ.Π.

Οικονομική συμβολή του Γραφείου 'Εξωτερικής 24  
'Εραποστολής (α' καί β' τρίμνο 2010)

Κένυα 26  
Λαϊκίπια. Δημολικό Σχολείο στό Λομπέρε

Νομοκανονικά 27  
Παναγιώτης 'Ι. Μπούμης

Δωρητές 29  
Ευάγγελος Δ. Ζουρδούμης

'Εξώφυλλο - 'Οπισθόφυλλο: 'Ο Σεβ. Μητροπολίτης Νιγηρίας κ. 'Αλέξανδρος μέ δασκάλους καί μαθητές του Νηπιαγωγείου καί του Δημολικού Σχολείου τής ένορίας του άγίου Χριστοφόρου τής περιοχής Awo Idemili τής 'Ανατολικής Νιγηρίας.

## Πάντα τά έθνη

### ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

'Ετος ΚΘ', τεύχος 115, 'Ιούλ. - Αύγ. - Σεπτ. 2010  
Τριμηνιαίο ιεραποστολολικό περιοδικό  
ΚΩΔΙΚΟΣ 3536

\* Πληροφορεί μέ τρόπο υπεύθινο γιά τής ορθόδοξης ιεραποστολολικές προσπάθειες ανά τόν κόσμο.

\* 'Ενημερώνει πάνω στην πολύμορφη πραγματικότητα του κόσμου, που περιλαμβάνει τόσα έθνη μέ ποικίλα προβλήματα καί χαρίσματα.

**'Ιδιοκτήτης:** 'Αποστολική Διακονία τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος - 'Ιωάννου Γενναδίου 14 - 'Αθήνα 115 21.

**'Εκδότης-Διευθυντής:** 'Ο 'Επίσκοπος Φαναρίου κ. 'Αγαθάγγελος, Γενικός Διευθυντής τής 'Αποστολικής Διακονίας τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος. 'Ιασιού 1, 115 21 'Αθήνα.

**'Ιδρυτής:** 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος Τυράνων καί πάσης 'Αλβανίας κ. 'Αναστάσιος. Διετέλεσε Διευθυντής κατά τά έτη 1981-1992.

**'Υπεύθυνος ύλης:** 'Αρχιμ. 'Αλέξιος 'Ψοίνος, Διευθυντής 'Υπηρεσιών τής 'Αποστολικής Διακονίας.

**Σύνταξη - 'Επιμέλεια έκδόσεως:** Γραφείο 'Εξωτερικής 'Εραποστολής τής 'Αποστολικής Διακονίας.

**'Επιστολές - 'Εμβάσματα:** «ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ» 'Αποστολική Διακονία, 'Ιω. Γενναδίου 14 - 'Αθήνα 115 21 - Τηλ. 210-7272.315 - 316. Fax 210-7272.310.

**Συνδρομή γιά 1 χρόνο:**

Εσωτερικού	€ 5
Κύπρου	€ 12
Ευρώπης	€ 12
Λοιπές χώρες	€ 14
Τιμή τεύχους	€ 1,25
* Γιά τούς φοιτητές καί μαθητές:	€ 2,50

\* 'Η τιμή είναι συμβολική. Δέν άποσκοπεί στην κάλυψη τών έξόδων έκδόσεως, άλλα στην υπεύθινη διαμόρφωση ιεραποστολολικής συνειδήσεως. Γίνονται δεκτές προαιρετικές προσφορές γιά τήν έκδοση του περιοδικού.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Νικόλαος Κάλτζιας.  
Διεύθυνση: 'Ασκληπιού 10 - 175 64 Π. Φάληρο

### ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ (All Nations)

Year 29, No 115, July-Aug.-Sept. 2010

The aims of the quarterly magazine "Panta ta Ethni" are:

\* To provide information in a responsible way on Orthodox missionary efforts throughout the world.

\* To arouse awareness of the multiform reality of the modern world.

**Publisher:** Bishop of Phanarion Agathangelos, General Director of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

**Founder:** Archbishop of Tirana and all Albania Anastasios Yannoulatos. He was editor during 1981-1992.

**Editorial Board:** Foreign Mission Office of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

**Letters-Remittances:** "ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ" (All Nations)

Apostoliki Diakonia, 14, Io. Gennadiou St. - 115 21 Athens - GREECE. Tel. ++3210.7272.315-316.

**Subscription for 1 year:**

Greece	€ 5
Cyprus	€ 12
Europe	€ 12
Other countries	€ 14

**Printed:** By Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Καλλιτεχνική έπιμέλεια: 'Αποστολική Διακονία





ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ  
ΤΕΛΟΣ  
Ταξ. Γραφείο  
Κ.Ε.Μ.Π.Α.  
Αριθμός Άδειας  
9



ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1/2007 ΚΕΜΠΑ.  
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 3536

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ  
Τηλ. 210.7272.315-317, Fax 210.7272310  
ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – Τ.Κ. 115 21 ΑΘΗΝΑ  
GREECE  
e-mail: ierapostoli@apostoliki-diakonia.gr